

Ціна
договірнаТАК НІХТО
НЕ КОХАВ

4 820230 060041

«Якщо син воює,
то батько теж
має бути там,
де його дитина»

● НЕЗАГОЙНА РАНА

Оксана Войтюк одночасно
чекала з фронту двох
найдорожчих чоловіків

Катерина ЗУБЧУК

— **М**айже два роки в той самий час були на передовій і чоловік мій, і син Назар, — каже Оксана, дружина загиблого захисника-Героя Володимира Войтюка з міста Рожище.

— Тож два болю несли в серці. По правді, за чоловіка була спокійніша, бо ж він — старший,

“

Коли на війну йдуть і батько, і син, у серці матері й дружини поселяються одразу два болю.

досвідченіший. А син 22-літнім підписав контракт і служив два роки ще в АТО (на той час — вже

Оксана Войтюк береже найдорожче — пам'ять про чоловіка-Героя Володимира, який віддав життя за Україну.

ООС), де його й застало повномасштабне вторгнення росії.

Історія невимовного болю — на с. 2 — 3

Олена Шоптенко про своє
третє заміжжя: «Це не
було кохання з першого
погляду»

● ГІРКО!

Відома українська хореографія та зірка проєкту «Танці з зірками» вперше розкрила подробиці роману і одруження з коханим-іноземцем

Соня ПОЦІЛУЙЧИК

Після початку повномасштабної війни Олена Шоптенко переїхала

до Австрії, куди вирушила разом із 8-річним сином Олексієм. Там і зустріла нове кохання на ім'я Крістіан Кайрос.

«Це не було кохання з першого погляду. Моя любов до нього зростала з кожною нашою взаємодією, зі спільними подіями, переживаннями та ситуаціями».

Амурні подробиці — на с. 8

“

Четверта жінка, сину, вже від дурості.

Найстрашніше у старості — не самотність...

Перша дружина — від Бога,
друга — від чорта, третя —
від людей...

● НА ПОВОРОТАХ ДОЛІ

Щоденник вдовця діда Степана

Зореслав СТОЖАР

Колись мій покійний батько казав:

— Запам'ятай, Степане: перша жінка — від Бога, друга — від

чорта, а третя — від людей.

Я тоді сміявся.

— А четверта від кого?

— Четверта жінка, сину, вже від дурості.

Життєва драма — на с. 13

● З ВИСОТИ ДУШІ

ФОТО з фейсбук-сторінки Галини ПОТОПЛЯК.

«...Усмішка – завжди красива, продовжує кожному вік».

Галина ПОТОПЛЯК

«ПРИМІРЯЛА УСМІШКУ. ЛИЧИТЬ...»

Приміряла усмішку. Личить. Так мило. І туги нема... Війна нас поволі калічить. Війна – дуже люта зима.

А ще вона просто потвора. У неї скажений оскал. Коли я сміялася? Вчора? Та ні. Вчора влучив «Кинджал».

А днем ще до того – «Циркони». А рік тому, два, скоро п'ять, Як нас поділили на зони. Хоч кожному з них можуть «дістать».

А я посміхнулася й бачу Осінню, пожовклу траву. А я то сміюся, то плачу. Ось так п'ятий рік і живу.

А усмішка – ревно чи хтива, Вмонтована в слізний потік. А усмішка – завжди красива, Продовжує кожному вік...

«ТЯЖКА ЦЯ НІЧ. ВОІСТИНУ ТЯЖКА»

Тяжка ця ніч. Воїстину тяжка. Завмерла осінь вже біля плужка. Граблі дістала, віники, лопати І стала гребти листя біля хати.

Всю ніч не спала, всі не спали теж. Було так страшно від нічних пожеж, Від тих ракет, від їх вогню і свисту, Від сліз, що впали, в руки падолисту.

А ранок сонечка послав грамину, Щоб хоч воно зіграло Україну. А день настав, став рахувати рани. Ну як ви там, мої рідні кияни?

Шукайте романтичні історії на сайті volyn.com.ua за цим QR-кодом:

«Якщо син воює, то батько теж має бути там, де його дитина»

● НЕЗАГОЙНА РАНА

Закінчення.
Початок – на с. 1

Катерина ЗУБЧУК

«ТО БУЛО КОХАННЯ З ПЕРШОГО ПОГЛЯДУ»

«Пазли» їхнього спільного життєвого шляху могли й не скластися, якби не збіг обставин. Адже Оксана народилася в Берестечку, з семи літ («батько втопився, й мама згодом вийшла заміж вдруге») росла в селищі Луків на Турійщині. А ось коли дівчині було двадцять, вона приїхала в Тристені тодішнього Рожищенського району.

– Мама родом із цього села, – пригадує Оксана. – Я не раз була тут – у своїх дідуся й бабусі. І ось бабуся занедужала – я її доглядала. Тоді й познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком – рожищенцем Володимиром Войтюком, який, закінчивши Рожищенський зооветеринарний технікум, працював у Тристені, де ще був колгосп. Дата нашої першої зустрічі добре запам'яталася, бо ж вона припала на День ангела Оксани – 6 лютого. Йшли знайомі хлопці та дівчата вітати мене з іменинами – і в цій компанії привели ветеринара, який був новою людиною в селі. То було кохання з першого погляду.

Це був 1996-ий. З того часу вони й почали зустрічатися, а через рік і декілька днів, 9 лютого, одружилися. Хоч Володимир із Рожища, молода сім'я обрала для проживання Тристені, де чоловік мав роботу. Хату стареньку купили й почали будувати нове житло. Там народився син-первісток Назар, а через чотири роки – двійнята – Юля й Ілля.

– Але померла мама Вови, й ми десь через рік перебралися в батьківський дім, – повертається жінка спогадом у минуле. – Через п'ять літ не стало й батька. 19 років ми – рожищенці. Хоч чоловік так і працював то в Тристені, поки там був колгосп, то в Кватці – у фермера Ерика, та почав їздити на роботу в Польщу. На 25 лютого 2022 року у нього була і домовле-

Від срібного весілля – до вічної пам'яті: Оксана Войтюк і спогади про чоловіка-захисника Володимира.

ність їхати за кордон, і квиток. Та 24-го почалася повномасштабна війна – плани змінилися. Ще, до речі, за два тижні до цього ми встигли відсвяткувати своє срібне весілля. Вова подарував мені обручку.

«НАС ВІЙНА ЗАСТАЛА В ПОПАСНІЙ»

На цей час старший син подружжя Войтюків служив у ЗСУ. Хоч, як каже жінка, й не хотіла пускати його на військову службу, він зробив, як задумав:

– Після строкової служби Назар на різних роботах був, а одного «прекрасного» дня сказав: «Все – йду в АТО», і підписав контракт. Тож ще за два роки до початку повномасштабного вторгнення був на Сході України. І ось – ранок 24 лютого. Ми проснулися всі, як зазвичай. Збиралися на роботу – й молодші донька та син, здобувши професію, вже працювали. Але подзвонив Назар і сказав: «Мам, почалася війна. Бережіть себе!» В той час він був у Попасній на Луганщині. У нього планувалася ротація, але... То я так і кажу, що нас війна застала в Попасній, де був наш син і наші думки про те, як він там. Це йому ми мали говорити, щоб беріг себе.

Володимир Войтюк відразу сказав дружині: «Я йду у військкомат».

На її слова: «Ти ж мав їхати у Польщу», – від-

повідь була коротка: «Якщо син воює, то батько теж має бути там, де його дитина».

– А ми ще ж і живемо біля військкомату, – розповідає Оксана, – то Вова бачив, що там зразу вишикувалася черга тих, хто хотів записатися в ЗСУ. Тиждень він ходив у військкомат, як на роботу. Й жодного разу не сказав, що завтра вже не піде. Навпаки, чула від нього одне: «Я маю захищати вас – хто, як не я?» І таки Вову взяли. Зважаючи на стан здоров'я (він мав серйозні проблеми із тиском), його залишили на службі у військкоматі, чергував ще на блокпостах. І так було до року. Я навіть не думала, що чоловіка відправлять на Схід України. Але сталося те, що сталося. Дали баночку таблеток для пониження тиску – і в дорогу. У Нововолинську тоді набрався 417-ий батальйон 33-ї ОМБр... Там пройшов підготовку, а вже звідти потрапив на Запорізький напрям.

Оксана пригадує, як навесні 2023 року, ще будучи на полігоні під час навчання, чоловік приїжджав додому. Якраз на Великдень це було. А потім в останній місяць літа прибув у короткострокову відпустку вже із Запоріжжя – з П'ятихаток. В нього 5 серпня – день народження, якраз – золотий ювілей, й вони

його разом відзначили. Не думали тоді, що це – їхня остання зустріч.

Якою вона була, чим запам'яталася? При згадці про це Оксана, не втримуючись від сліз болю та розчулення, каже:

– Чоловік не дуже тішив дзвінками – слав есемески чи просто плюсики, що означали, що в нього все добре. А того дня вранці зателефонував і сказав: «У мене все добре. Йду на позицію». Я на роботі – зайнята своїми справами (Оксана працює оператором Рожищенської філії ПРАТ «Волинсьобленерго». – Авт.), й тут мене гукають дівчата: «Бігом сюди – щось ти з документами наплутала». Спускаюся з другого поверху з думкою, що ж я «не так» зробила, а внизу стоїть мій чоловік із букетом троянд. Так мої колеги підіграли Вові, й його поява стала для мене несподіваним сюрпризом.

Десять днів був тоді Володимир Войтюк удома. Коли його вітали із золотим ювілеєм, то за багатьма побажаннями в усіх була, звичайно, одна думка – щоб він повернувся додому живий. Але невблаганна війна забрала його життя.

«ВАШ ЧОЛОВІК ПРОПАВ БЕЗВІСТИ»

У грудні 2023 року Володимир якраз на Різдво потрапив у лікарню міста Запоріжжя. Бо, за

словами дружини, коли вертався з позиції, то тиск так підскочив, що ледь дійшов до місця розташування підрозділу:

– Його вже хлопці витягували на собі. І один із побратимів розповів після похорону, що Вову через стан здоров'я хотіли залишити при штабі. Але він не погодився на це і сказав, що буде разом із хлопцями ходити на позицію. В кінці грудня вони переїхали в район Новодарівки. А 29 січня 2024-го Вова подзвонив і сказав, що йде на позицію. Назвав навіть пін-код своєї мобілки. На моє здивування пояснив, що «так треба». Одне слово, на всякий випадок, якщо не повернеться. Дуже боляче було чути таке, і вже здогадувалася, що тяжко там, де чоловік. А 4-го чи 5-го лютого мені подзвонили з міської ради й сказали: «Ваш чоловік пропав безвісти».

Дружина понаписувала заяви на розшук, сини здали аналіз ДНК на ідентифікацію тіла. Пригадуючи ті, сповнені болем й надії дні, жінка каже:

– І я зіткнулася з тим, що мене дуже здивувало. На той час уже два роки йшла велика війна – хлопці гинули, пропадали безвісти, потрапляли в полон. Тобто, моя проблема – не нова. А мені здавалося, що я перша, хто шукає свого чоловіка: куди не йшла, то зразу не вдавалося вирішити питання, чула, що то таку довідку треба ще принести, то таку... Ну дайте список документів, аби все можна було зробити без затягування.

Два місяці тривали пошуки, і в цей час Оксана Войтюк уже знала, що її чоловік загинув. Про це сказав їй, зателефонувавши, його побратим. Тільки ж тіло не забрали з поля бою. Й жінка розповідає те, що її боляче вразило:

– Як виявилось, командування не давало наказу забирати тіла загиблих. І коли зустріла ще одного побратима чоловіка – Льоню Бондарака з Топільного, який був вдома на лікуванні, й почула від

До війни Володимир Войтюк був чоловіком, батьком і добрим господарем. На війні став захисником. А для родини назавжди залишився найдорожчою людиною.

нього: «Володі нема», то мої нерви не витримали і я різко, мабуть, висловила: «Чого ти без нього приїхав?» І той Льоня, повернувшись у частину, взяв хлопців на допомогу, й вони винесли і Володю, й іще, здається, п'ятьох бійців.

І це – не просто слова. Оксана бачила відео, яке їй прислали побратими, – у ньому зафіксовано, як вони йдуть на позицію, а неподалік стежки лежать тіла бійців, які числяться у списку тих, хто пропав безвісти. Потім таке відео знайшла і в соцмережах.

– Я розумію якоюсь мірою, – розмірковує моя співбесідниця, – що Вова мій – високий і вагою – на сто кілограмів. Не кожному під силу витягнути його. Думала про це, коли на похоронах чоловіка побачила одного з побратимів – невисокого, худенького, який би сам не справився. Вдячна, що вони такі згуртувалися й забрали тіла загиблих. А за самодіяльність, за те, що не послуhalиси начальства, знаю, ще наганяй мали. Коли хлопці взяли за цю «несанкціоновану операцію», то

дзвонили мені: один день пішли, але не змогли забрати, другий – теж. Чекали туману, щоб під його прикриттям було менше ризику, і в якийсь вечір – вдалося. Мені це зразу було відомо. Дякувала Богу,

провели в останню путь, – похоронили його на кладовищі рідного міста 1 квітня. А Оксана Войтюк вертається спогадом до тих двох місяців, коли чоловік був у списках тих, хто пропав безвісти:

«Коли почула від нього: «Володі нема», то мої нерви не витримали і я різко, мабуть, висловила: «Чого ти без нього приїхав?»

що вже завезуть тіло у морг, – не лежатиме на полі, де пташки літають, лисиці ходять (до речі, через днів два та територія була вже окупована). І офіційне сповіщення одержала, що чоловік загинув.

Життя Володимира Войтюка обірвалося 30 січня 2024 року в районі Новодарівки Пологівського району Запорізької області. Провели захисника-Героя в останню путь 1 квітня.

«ТВІЙ УЖЕ ВДОМА, МАЄШ МОГИЛУ, А Я ЩЕ – МІЖ НЕБОМ І ЗЕМЛЕЮ»

Уже два з половиною роки, як захисника-Героя

– Рятую роботу. А приходиш додому й не знаєш, де себе подіти. Найтяжче – це свята. Торік було перше Різдво, коли з чоловіком могла поговорити лише на його могилі. На Святвечір у нас був скорочений робочий день. Я пішла не додому, а поїхала в центр міста й ходила по магазинах, щоб тільки чимось зайнятися. А там порожньо – я й продавець, яка дивилася на мене й, мабуть, думала: «Що ти, жінко, ходиш?» Вдома було тяжко самотній – чекала, поки діти з роботи прийдуть.

Про старшого сина, який воював, зайшла мова. Оксана розповіла:

– Коли чоловіка хоронили, то Назар лікувався після поранення й був якраз вдома, тож зміг попрощатися з батьком. А потім скористався правом на звільнення зі служби. Хоч процедура виявилася непростю – великою проблемою став збір усіх необхідних документів із військової частини чоловіка. Назар служив у 24-й Яворівській бригаді імені короля Данила, і ось, коли не вистачало буквально одного підпису, його відправили в Нью-Йорк на Донеччину копати окопи. Серце стискалося, коли чула по телефону слова: «Сиджу в окопі, а дрони, як мухи, літають... Все може бути...» Втративши чоловіка, переживала, щоб хоч син вижив. Посилала есемески на номери тих, від кого залежало вирішення питання його звільнення. Відгукнувся лише один військовий (не знаю його посади) – інші мовчали, хоч бачила, що прочитали. Одне слово, той військовий і посприяв, щоб Назара вернули з Донеччини. Звільнившись, син невдовзі поїхав за кордон – у Францію, де вже був його друг. Якщо чесно, я й не хочу, щоб повертався, поки йде війна. Він відвоював своє – чотири роки служив у війську.

Мама воїна добре знає, що за цими роками, особливо в повномасштабну війну. У важких боях, зокрема під Бахмутом, кожна мить могла бути останньою.

Подаруйте своїм коханим неймовірні історії!

ГАЗЕТА З ВІРУСОМ ЛЮБОВІ — ПРОЧИТАЄШ І ЗАКОХАЄШСЯ!!!

VOLYN.COM.UA

Передплатний
індекс
місячника

**«ТАК НІХТО
НЕ КОХАВ»:
60779.**

Тираж номера: 4600.

Засновник: ТзОВ «Газета «Волинь»
Головний редактор і відповідальний за випуск
ЗГОРНАЄЦЬ
Олександр Олександрович

Зареєстрована
18 січня 2024 року
Набрана і зверстана
в комп'ютерному центрі
ТзОВ «Газета «Волинь»
Місцезнаходження видавця:
43025, м. Луцьк, просп. Воли,
13. Поштова адреса, за якою
здійснюється редакційний
контроль: вул. Ковельська, буд. 2,
м. Луцьк Волинської області, 43016.
E-mail: takvolyn@gmail.com,
reklama.volyn@gmail.com

Телефон: volyn.com.ua / chatgpt.com.
096 77 31 037.

ТзОВ «Газета «Волинь»
п/р UA83305299000026007000803281
АТ КБ Приватбанк, МФО 305299,
ЄДРПОУ 0247695

Друк офсетний.
Обсяг – 16 сторінок
формату В-4

Реєстраційний номер
R30-02487 № 142
Видруковано:
Поліграфічне видавництво
«А-Прінт» ТОВ «Дім»,
м. Тернопіль. Тел.: (0352)52-27-37, (067) 352-
18-51, сайт www.a-print.com.ua.
Замовлення №1467.

«Кажуть, час лікує рани. Це неправда. Час просто дозволяє нам вирости навколо нашого горя, щоб воно не займало увесь простір нашої душі»
(Елізабет КЮБЛЕР-РОСС (1926–2004), американська вчена-психологиня).

volyn.com.ua

«ТАК НІХТО НЕ КОХАВ»

Валентина Попелюх: жінка, якою «напоєні десятки віршів» Василя Стуса

● ПОЧУТТЯ СЛАВЕТНИХ

На банкноті номіналом 2 000 гривень, яку Національний банк України ввів у готівковий обіг 4 вересня, – портрет Василя Стуса, доля якого стала одним із найтрагічніших символів незламності українського духу XX століття. За свою непохитну проукраїнську позицію видатний поет-шістдесятник, перекладач та правозахисник провів 12 років у радянських таборах та заслання. Він став уособленням інтелектуального спротиву тоталітарній системі та загинув у неволі, так і не здравивши власних переконань. І все ж він був щасливий... Це щастя – в коханні, яке було подароване йому Богом

Марина ЛУГОВА

«МИ З ТОБОЮ, ВАЛЮ, ВЖЕ В ІСТОРІЇ – ТОЖ БУДЬМО ГІДНІ МІСІЇ СВОЄЇ»

«Тобою напоєно десятки моїх віршів, які, дасть Біг, переживуть і нас із Тобою», – дослівно так писав Василь Стус своїй дружині Валентині Попелюх. Вони одружилися в 1965 році. Історія їхніх стосунків описана багато разів – востаннє у фільмі «Заборонений». Це було щире, глибоке кохання. Для Василя Стуса – до останнього дня життя і жахливої смерті в ув'язненні. Їхній шлюб тривав 20 років, з них лише 7 років пара жила разом, решту часу Василь Семенович провів у таборах. І весь цей час писав своїй Валентині...

«Він писав їй із неволі про любов, яка має пережити їх обох, а вона чекала його крізь роки таборів і заслання.»

«Ми з Тобою, Валю, вже в історії – тож будьмо гідні місії своєї. Я – як непокірний протестант проти зла, Ти – як жалібниця Ярославна. Тільки не плач і не показуй на людях своєї біди. Тримай голівку свою повисше, бо Ти – молодця моя, слава моя, безсмертна моя. Бо Тобою напоєно десятки моїх віршів, які, дасть Біг, переживуть і нас із Тобою».

У 1973 році до дня народження дружини Стус написав їй з ув'язнення вірш із фрагментів текстів улюбленого Рільке:

Із двадцяти років подружнього життя лише сім вони були поруч, але ні табори, ні тисячі кілометрів розлуки не змогли розлучити їхні серця.

*«Я люблю так глибоко,
так високо,
так неосяжно,
як (наскільки) моя душа
сліпо багата,
коли вона своє буття
відчуває і вічність.
...І якщо є Бог,
хочу тебе більше любити
після смерті».*

«Я Ж НЕ ВИБИРАЛА ПОЕТА. ДОВГО НЕ ЗНАЛА ПРО ЙОГО ЗАХОПЛЕННЯ»

Валентина Попелюх не була публічною і завжди уникала уваги преси. У 2008 році вона розмовляла з Надією Кир'ян з видання «Слово просвіти». В цьому рідкісному інтерв'ю розповіла і про знайомство зі Стусом, про його смерть і про віщий сон, що наснився перед його арештом. А познайомилися вони так:

– Пам'ятаю, їхала в метро. Раптом хтось – раз! – опустив руку на моє плече – і побіг далі

Чому саме за нею тоді пішов? З цього приводу Валентина розповідала:

– Про це я думала вже тепер. Мабуть, на це була Божя воля. А тоді так мало було часу, щоб поговорити, осмислити... Жили, як у колесі: справи, клопоти, хвилювання. У Василя то роботи нема, то є; люди приходять, а тут син, Дмитрик, маленький, хворобливенький був... А потім раптом – ґрати... Сні були дивні. Тоді я не розпізнавала, що за ними, тепер думаю, що вони – віщі. Можливо, якби прислухалась – можна було б щось змінити. Наприклад, коли його вперше забрали, мені наснилася дорога, якою Василь іде – і не озирається. Я дивлюся йому вслід... У цю хату він уже не повернувся...

Доля звела Валентину Попелюх із поетом. І це те, що, як розмірковує вона, було несподіваним:

– Я ж не вибирала поета. Довго не знала про його захоплення. Спершу ми з ним ходили на спортивний майданчик, грали у бадмінтон. Зустрічалися майже рік. Вірші почав читати через деякий час після знайомства. Спочатку Пастернака, то був період його захоплення цим поетом. Потім присвятив вірш мені, тоді зізнався. До речі, цього вірша у книжках не знаходжу. Про літературу говорили нечасто. Василь мені часом давав читати свої твори, більше статті. Колись мене похвалив: «У тебе гарний смак».

І через роки дружина Василя Стуса стоїть на тому, що ніколи не пошкодувала, як все складалося:

– В наших стосунках,

мабуть, усе було правильно. Часом сперечалися, найчастіше з приводу виховання сина. Він дотримувався «крайніх» поглядів. Вважав, що його син повинен бути таким, як і він. Не розумів, що це все-таки дитина, яка виросла в інших умовах. Особливо це було відчутно, коли повернувся з таборів. Коли забрали – синові було п'ять років, коли повернувся – дванадцять. Звичайно, виникали непорозуміння.

Василь сам був Божим дитям. Маму дуже жалів. 1979 року писав Дмитрові з таборів: «Коли мені було 9 літ, ми будували хату. І помирав тато – з голоду спухлий. А ми пхали тачку, місили глину, робили саман, виводили стіни. Голодний я був, як пес...»

Тяжко жили – мало не лопали. А мусиш пхати тачку. Пам'ятаю, як плакала мама, бо в неї була одна подерта – латана-перелатана сорочка, а ми з Марусею ходили бозна в чому...

«ВАСИЛЬ – ЗА ҐРАТАМИ! АБСОЛЮТНО ПОЗИТИВНИЙ ЧОЛОВІК. ЦЕ – СОН»

Коли чоловіка арештували й засудили, то це було, за словами Валентини, як уві сні:

– Здавалося, що це вже скоро скінчиться. Коли вперше приїхала на побачення до Василя, думала: «Цього бути не може. Василь – за ґратами! Абсолютно позитивний чоловік. Це – сон». І коли мене викликали до КДБ, казали: «От він такий-сякий...», то я спитала: «Що ж він зробив? За що?»

У непростій ситуації, саме чоловік підтримував дружину, і про це таке зізнання:

– Як його не стало – наче

світ змінився. Одразу прийшла самотність...

З приводу цього найстрашнішого, за чим прийшла самотність, Валентина розповідала:

– У ті жахливі дні Дмитрик якраз був у війську під Москвою, в «стройбаті», я дуже хвилювалася і поїхала до нього. Ночувала у якійсь хаті з тарганами. Наступного дня (саме на початку вересня) прийшла до сина – і сидимо як укопані, не можемо ні про що говорити. Якесь дивне відчуття порожнечі: ні він мені нічого не каже, ні я йому. Потім кажу: «Знаєш, Дмитрику, я, мабуть, поїду додому». Хоч могла ще день побути, однак поїхала.

Прийжджаю, а там телеграма: «Ваш чоловік помер». Я в розпачі. Подзвонила до Євгена Пронюка. Даю телеграму: «Я виїжджаю». Замовила труну, квитки. Узяла Риту Довгань і сестру. Заїхали дорогою по Дмитрика, його відпустили з армії. Приїхали. Викликає мене начальник і каже: «Ми вже поховали! Можемо вас відвезти на цвинтар».

Я до них: «Я ж вам дала телеграму». «А нам не було де зберігати». Хоч там такі холодні ночі... Він, бідолаха, напевно, від холоду й помер. Як це сталося, ми й досі не знаємо... Ми сіли біля могилки. І вони тут стоять.

Кажу: «Відійдіть звідси! Я не хочу вас бачити!» Правда, послушалися, відійшли. Ми посиділи, поплакали – і поїхали.

19 листопада 1989 року тіло Василя Стуса перепоховали на Байковому цвинтарі. Вшанувати Василя прийшли майже 100 тисяч людей. Валентина розповідала:

– Це дуже складна історія. Труну віддавати довго не хотіли. Посилалися то на карантин, то на якісь інші причини. Допомогали забирати друзі, родичі, письменники... Станіслав Чернілевський знімав фільм. Під час переїзду перешкождали – пробивали шини. Раптом щось змінилось – дали дозвіл...

У листах, що отримувала Валентина Попелюх, поет писав: «І я ще колись візьму тебе за підборіддя і скажу Вертевові слова: "Така вже моя доля – прикрити тих, кому я мусів би дарувати радість"».

Вони зустрілися на небесах 25 березня 2022 року. Пані Валентині було 84 роки. Вона померла від тяжкої хвороби, на руках сина Дмитра.

«Під час вибухів, у селі під Києвом, де тривають бої...», – повідомила її невістка Тетяна Стус...

Василь Семенович напевно нарешті взяв її за підборіддя – ніжно, тепло, віддано – так, як кохав її за життя... Джерело: ukrainky.com.ua.

Після розлучення я відчувала себе кошеним, кинутим у річку...

ОСОБИСТИЙ ДОСВІД

Хоча в цю річку стрибнула сама, вибору фактично не було: треба було впливати

Оксана КОВТУН,
колумністка порталу Ukr.Media

Було неймовірно важко. Іноді мені здавалося, що я переоцінила свої сили. Але планів на життя було надто багато, щоб опускати руки. Тим паче, що на руках у мене був трирічний син.

НАВЧИТИСЯ ЧУТИ СЕБЕ

Коли залишаєшся сам на сам із життям, іноді відчуваєш безпорадною дитиною, навіть якщо тобі 26 років і ти сама вже мама.

Внутрішніх ресурсів мало, тому дуже важливо не розтрачувати їх даремно. Я почала постійно розмовляти із собою і ставити собі прості, але незручні запитання:

- **Про дії:** навіщо я це роблю і що буде далі?

- **Про мотивацію:** чому я цього хочу і кому це насправді потрібно?

- **Про почуття:** чому я зараз саме це відчуваю?

Головне – відповідати собі чесно й намагатися докопатися до суті. Це допомагає відкинути зайве і зосередитися на тому, що справді має значення.

Найважливіший висновок, до якого я прийшла: відповіді на більшість моїх запитань потрібно насамперед шукати в собі. Слухати себе, а не жити так, як радять чи очікують інші.

РОЗСТАВИТИ ПРІОРИТЕТИ

Нарешті зрозуміла: найважливіша людина у моєму житті – я сама.

Спочатку ця думка навіть

Я залишилася сама з маленьким сином, роботою і відчуттям, ніби життя розсипалося на уламки. Але зрозуміла: треба складати нову себе – сильнішу, спокійнішу і вже без страху жити далі.

мене лякала. Адже в мене є син. Але згодом я усвідомила: якщо я виснажена, нещаслива і постійно живу через силу, то навряд чи зможу дати дитині спокій, тепло й відчуття безпеки.

Тому одним із головних запитань перед важливими рішеннями стало для мене:

«Чи зробить це моє життя кращим і чи почуватимуся я від цього щасливішою?»

Далі йшли син, робота і можливість побудувати нові стосунки.

Маленькі діти дуже тонко відчувають емоційний стан батьків. Якщо мама спокійна, впевнена і має сили на життя, дитині також легше почуватися захищеною.

Робота на той момент була для мене важливішою за нові стосунки. Вона вже була частиною мого життя, давала засоби для існування, незалежність і відчуття опори.

Але від особистого життя я теж не відмовлялася. Ходила на побачення. Хотіла знову створити сім'ю – не просто для того, щоб «не бути самій»,

а з людиною, поруч із якою почуватимуся добре.

СКЛАСТИ КАРТУ СВОЇХ БАЖАНЬ

Коли я навчилася ставити собі запитання і визначила пріоритети, захотілося зібрати все це в одну зрозумілу систему.

Так з'явилася моя карта-план.

Я взяла великий аркуш паперу й розділила його на кілька частин:

- Я і моя зовнішність.
- Я і моє самопочуття.
- Я і мій син.
- Я і моя робота.
- Я і мої стосунки.

У кожному розділі написала, чого хочу і що можу зробити сама, щоб наблизитися до бажаного.

Я зрозуміла ще одну важливу річ: краще зосереджуватися не на тому, якими повинні стати інші люди чи обставини, а на власних діях і відчуттях.

Якщо йдеться про стосунки з дитиною чи партнером, варто запитати себе: як

я почувуюся в цих стосунках? Що даю? Що отримую? Якою хочу бути поруч із цією людиною?

Ми не можемо змусити когось полюбити нас, слухатися нас чи обрати саме нас. Але можемо змінювати те, що залежить від нас самих: учитися, ставати сильнішими, уважнішими до себе й інших, професійнішими у своїй справі.

Нарешті зрозуміла: найважливіша людина у моєму житті – я сама.

Майже все, що я тоді записала, згодом здійснилося.

Найменше – у розділі «Я і моя робота». Тепер розумію чому: там я описувала переважно те, якою має бути сама робота, а не те, якою хочу бути я у своїй професії. До того ж формулювання були надто абстрактними.

ДИСЦИПЛІНУВАТИ СЕБЕ

Самодисципліна для мене – це не покарання і не нескінченні заборони.

Це вміння пам'ятати, куди ти йдеш.

Якщо мені постійно бракує мотивації щось робити, я запитую себе: а чи справді це моя мета? Чи не нав'язала я її собі тому, що «так треба», «так правильно» або цього від мене хтось чекає?

Миттєві бажання часто виникають під впливом емоцій. Тому важливі рішення краще не приймати в першу секунду.

Я навчилася запитувати себе:

«Якщо я зараз це зроблю, що зміниться? Чи справді мені від цього стане краще? І чи буду я задоволена своїм рішенням завтра?»

Такі прості запитання повертають мене до головної – до моїх справжніх цілей.

ШЛЯХ, ЯКИЙ Я ПРОЙШЛА

У моєму житті за цей час трапилося різне – і хороше, і погане. Але багато чого змінилося саме тому, що я діяла.

Я не могла дозволити собі просто плисти за течією і чекати, куди мене колись винесе.

Життя не ставить на паузу. Не треба чекати моменту, коли «виплачу кредит», «знайду кращу роботу», «зустріну чоловіка своєї мрії» – і тільки тоді почну жити.

Жити потрібно зараз. Бо життя – це не лише те, що ми маємо. Це ще й те, що ми відчуваємо від того, що маємо.

Практично все, про що я тоді мріяла, згодом збулося. Я не ставила перед собою фантастичних завдань. Мені потрібна була насамперед основа – щоб знову твердо стати на ноги.

І в мене вийшло.

Я розповідаю про свій досвід не тому, що він універсальний і підійде кожному. А тому, що, можливо, хтось упізнає в ньому себе – і знайде хоча б одну думку, яка допоможе зробити свій наступний крок.

Ніколи не грайся з жінкою, яка не боїться бути сама

ДО ТЕМИ

Є дещо, чого ти можеш не розуміти: вона вже пережила ночі без чийсь руки поруч. Вона витримала дні, коли ніхто не питав, як вона. Коли її повідомлення залишалися без відповіді. Коли ніхто не приходив, щоб полегшити її тягар

Марія МРІЯ, zytia.org

Вона навчилася сама витирати свої сльози, сама розв'язувати свої проблеми

й сама будувати власний спокій.

Жінка, яка не боїться самотності, не погоджується на крихти.

Їй не потрібні не-

стабільність, змішані сигнали й любов, яку дають наполовину. Вона вже пройшла крізь вогонь і вийшла з нього сильнішою.

Вона зрозуміла: її тиша краща за хаос, замаскований під стосунки.

Ти не зможеш керувати нею мовчанням. Не зможеш заманити тимчасовою ніжністю. Не зможеш втримати поро-

жніми обіцянками.

Бо вона навчилася цінувати власну присутність. Вона збудувала життя, яке не тримається на чужому схваленні.

Їй не потрібен чоловік, щоб почуватися цілісною.

Вона вже цілісна.

Тому, коли ти починаєш гратися з нею, ти не збиваєш її з пантелику.

Ти просто показуєш, що не готовий до тієї любові, яку вона здатна дати.

І щойно вона відчує,

що ти марнуєш її час, вона не буде сваритися, благувати чи бігти за тобою.

Їй не потрібні нестабільність, змішані сигнали й любов, яку дають наполовину.

Вона просто піде. Тихо. Гідно.

Назустріч спокою,

який сама для себе створила.

Жінка, яка не боїться бути сама, – це жінка, яку неможливо контролювати.

Вона любить за власним вибором, а не з потреби.

І якщо ти не додаєш світла в її життя, їй не буде важко прибрати тебе з нього.

Тому не грайся з жінкою, яка вже навчилася стояти на власних ногах.

Бо вона без вагань зробить це знову.

«Бути вірними удвох до кінця – це як грати в оркестрі, де є лише дві скрипки. Якщо один схибить, мелодія зникне, але якщо обидва грають чисто, це стає шедевром»
(Мілан Кундера (1929–2023), чесько-французький письменник, поет, прозаїк, драматург).

«Як поцілунки – з уст в уста...»*

● ДО СЛІЗ

Закінчення.
Початок – на с. 16

Зореслав СТОЖАР

Після його смерті почала забувати. Спочатку одне слово. Потім рядок. Потім цілу строфу.

І це лякало її більше, ніж старість.

Бо здавалося: поки пам'ятає його слова – він ще десь тут.

Тому вечорами вона повторювала вірш уголос.

Сама собі.

Стіні.

Порожньому стільцю навпроти.

А одного літа приїхав із Києва онук Андрій. Йому було дванадцять.

Почув, як бабуся щось шепоче на ганку.

– Ба, що ти кажеш?

– Вірш.

– Чий?

Вона усміхнулася:

– Твого діда.

– А він писав вірші?!

– Один написав. Але який...

І прочитала.

Хлопчик попросив ще раз.

Потім ще.

А ввечері вже повторив майже без помилки.

– Ти запиши, – сказала бабуся.

А він чомусь відповів:

– Не буду. Я запам'ятаю.

Деякі вірші не потребують паперу. Їм достатньо одного серця, яке запам'ятає, і других уст, які колись повторять.

...Минуло двадцять років. Ганна Петрівна вже майже не вставала. Андрій приїхав до неї з маленьким сином.

– Бабусю, познайомся. Це – Максим.

Вона торкнулася дитячої щоки й прошепотіла:

– На діда схожий...

Увечері хлопчик заснув, а Андрій сів біля бабусиною ліжка.

– Ба, пам'ятаєш дідового вірша?

Вона довго дивилася на нього.

– Уже ні, дитино...

“ Чистий аркуш так і залишився чистим. Бо цей вірш був написаний не чорнилом – пам'яттю.

І заплакала.

Тихо, беззвучно.

– Ні одного слова?

Похитала головою.

Тоді Андрій узяв її за руку.

І почав читати.

Той самий вірш.

Слово в слово.

Про дівчину біля хвіртки.

Про місяць над старою грушею. Про те, що колись вони обоє постаріють, але він однаково приходиться до неї на побачення.

Ганна Петрівна спершу слухала із заплученими очима.

А тоді раптом прошепотіла наступний рядок.

Потім іще один.

І ще.

І наприкінці вони читали вдвох.

Старенька жінка і дорослий онук.

А коли закінчили, вона притиснула його руку до губ і сказала:

– То він таки не забувся...

– Не забувся, бабусю.

...Наступного ранку Ганни Петрівни не стало.

Коли після похорону всі роз'їжджалися, Андрій зайшов на кухню.

На столі лежав чистий аркуш паперу. Він довго дивився на нього. Потім узяв ручку.

Хотів нарешті записати дідового вірша.

Та з кімнати прибіг п'ятирічний Максим:

– Тату, а що ти вчора бабусі розказував?

Андрій відклав ручку.

Посадив сина собі на коліна.

– Це вірш, Максимку.

– А чий?

– Твого прадіда.

– Розкажеш?

І Андрій почав читати. Повільно, рядок за рядком.

А хлопчик повторював.

Так, як колись повторювала сімнадцятирічна Ганя біля хвіртки.

Так, як багато років потому повторював її дванадцятирічний онук.

А чистий аркуш і далі лежав на столі...

Бо деякі слова, мабуть, і справді не обов'язково записувати. Їм достатньо, щоб знайшлися чийсь губи, які їх промовлять.

І чийсь серце, яке не дасть їм померти.

* – з поезії Олександра ІРВАНЦЯ.

15 причин утекти на першому побаченні

● ПСИХОЛОГІЯ
ВЗАЄМИН

Про червоні
прапорці
в стосунках

Лія ЛІС

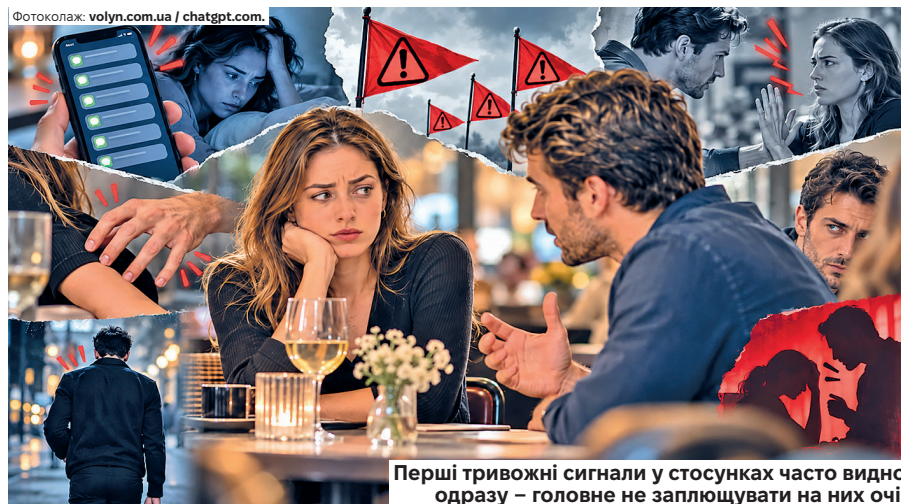
«Якби ти мене любила, ти б так не робила», якщо чуєте це на початку стосунків, це не про любов.

Психолог Юлія Латуненко, яка працює з людьми майже 19 років, розбирає 15 червоних прапорців, які ми часто не помічаємо крізь рожеві окуляри перших гормонів. Фейсбук-група «Отож» виокремила головні.

ЩО МАЄ
НАСТОРОЖИТИ:

1. Маніпуляція
провиною.

«Не робиш цього, значить, не лю-

Перші тривожні сигнали у стосунках часто видно одразу – головне не заплучувати на них очі.

биш». Ви починаєте виправдовуватися, а токсичність лише закріплюється.

2. Тиск щодо інтимних фото.

Почув «ні» й відступив, це – нормально. Повертається до теми знову й знову, то вже тривожно. Фото, надіслані комусь, можуть вийти з-під вашого контролю навіть після шлюбу.

3. Зникнення без пояснень.

Якщо людина раз зникла без попередження, не дбаючи про ваші почуття, це вже модель поведінки.

4. Надто швидке зближення.

«Хочу з тобою одружитися і дитину» – на другому побаченні говорить не про глибокі почуття, а про емоційну незрілість.

5. Неможливість сказати «ні».

У здорових стосунках кожен має право відмовити без почуття провини і навіть без пояснень.

6. Ревнощі.

Допити про колишніх, перегляд телефону, вимога паролів.

7. «Всі колишні були жахливі».

Колись так само розкажуть і про вас.

8. Стосунки з одруженою/одруженим партнером.

Людина, яка обманює свою близьку людину, може обманювати і вас. Зрада чужої довіри це не випадковість, а модель поведінки.

9. Одержимість.

Партнер поступово «обрізає» ваших подруг, хобі, особистий простір.

10. Порушення кордонів.

Ви сказали «ні», а людина все одно робить по-своєму.

11. Ігнорування ваших почуттів.

Образи і приниження без жодної емпатії.

12. Знецінення тіла.

Критика зовнішності підриває впевненість. Авторка наводить приклад: коли партнер набирає вагу, здорова реакція починається з питання «Що з тобою? Що тебе турбує?», а не з ультиматуму.

13. Зверхність.

«Що ти там розумієш», «я головний/головна».

14. Фізична агресія.

«Та я ж лише штовхнув» теж агресія. Спочатку штовхнув, далі буде більше.

15. Невміння визнавати провину і вибачатися.

Така людина ще й переверне ситуацію так, що винним виявиться ви.

Головна думка: дзвіночки майже завжди, просто на початку ми не хочемо їх чути.

Авторка наголошує, що все це стосується і чоловіків, і жінок, адже розлади особистості не мають статі.

Збережіть допис, щоб не загубити, і надішліть тому, кому він може бути потрібний. А які червоні прапорці додали б ви?

Пишіть нам:
takvolyn@gmail.com або 43016, вул. Ковельська, 2, м. Луцьк, Волинська обл., газета «Так ніхто не кохав».

Маля з пробірки: диво медицини чи виклик для віри?

Для одних ЕКЗ (екстракорпоральне запліднення) – шанс стати батьками, для інших – моральна межа, яку не можна переступати. Ми подаємо два погляди на одне з найчутливіших питань сучасності, яке богослов'я і медицина оцінюють по-різному

ПОЗИЦІЯ БІОЕТИКА: «ДИТИНА МАЄ ДУШУ. АЛЕ МЕТА НЕ ЗАВЖДИ ВИПРАВДОВУЄ ЗАСОБИ»

Марія ЯРЕМА, доктор біоетики, старший викладач кафедри богослов'я та науковий співробітник Школи біоетики Українського католицького університету

Чи має таку саму душу, як усі інші діти, дитина, зачата за допомогою репродуктивних технологій? Чи можна її хрестити? І чи може сам спосіб такого зачаття бути морально прийнятним?

У християнському середовищі нерідко можна почути дві протилежні думки. Перша: якщо народження дитини є благом, то й будь-який спосіб, який допомагає їй прийти у світ, виправданий. Друга: Церква нібито відкидає все «штучне» у дітородженні.

Насправді католицьке моральне вчення складніше.

Народження дитини безумовно є благом. Але сама добра мета ще не робить морально добрими всі засоби її досягнення. Водночас Церква не заперечує медичного й технічного прогресу лише тому, що він є результатом людського втручання.

Головне питання інше: **чи допомагає медицина природному зачаттю, чи фактично замінює його технологічним процесом?**

Передусім розрізняють гомологічні репродуктивні технології, коли використовують статеві клітини чоловіка і дружини, та гетерологічні – із залученням донорської яйцеклітини, сперми або сурогатної матері.

З погляду католицької біоетики, залучення третьої сторони у подружнє дітородження є морально неприйнятним. Вважається, що дитина має право народитися від чоловіка й жінки, поєднаних у подружжі, а донорство статевих клітин чи сурогатне материнство порушують цілісність подружнього батьківства.

Інше важливе розмежування – між зачаттям у тілі матері та поза ним.

Саме тут виникають найбільші заперечення щодо екстракорпорального запліднення. Католицька біоетика виходить із того, що

початок людського життя має бути нерозривно пов'язаний із подружньою близькістю, а лікар повинен допомагати природному процесу, а не ставати головною дійовою особою самого зачаття.

Особливо складним є питання ембріонів, які не переносять у матку одразу і які можуть бути заморожені на тривалий час або не використані взагалі.

Якщо людське життя визнається гідним захисту від самого початку, то виникає моральна дилема: якою має бути подальша доля цих ембріонів?

Саме тому Католицька церква критично ставиться до методів ЕКЗ, які передбачають створення кількох ембріонів поза тілом жінки та подальший відбір частини з них.

“ **Дитина не буває «штучною». Штучною може бути лише технологія, яка допомогла їй народитися.**

Водночас не всі медичні втручання у сфері безпліддя оцінюються однаково. Морально допустимими можуть вважатися методи, які **допомагають подружньому акту привести до зачаття**, але не замінюють його.

Головна межа для католицької біоетики проходить саме тут: медицина може допомагати народженню нового життя, але не повинна перетворювати його початок на суто технологічну процедуру.

І водночас найважливіше треба сказати абсолютно однозначно.

Дитина, зачата за допомогою ЕКЗ чи іншої репродуктивної технології, має таку саму людську гідність, як будь-яка інша дитина.

Вона, звісно, має людську душу і може бути охрещена. Моральна оцінка способу її зачаття жодним чином не є моральною оцінкою самої дитини.

Джерело: «Християнин і світ» (xic.com.ua).

Фотоколлаж: volyn.com.ua / chatgpt.com.

Між вірою і наукою – одне життя. Для одних ЕКЗ порушує складні моральні питання, для інших є шансом стати батьками. Але дитина, яка приходить у цей світ, не може бути предметом суперечки.

ПОЗИЦІЯ РЕПРОДУКТОЛОГА: «ДИТИНА ПІСЛЯ ЕКЗ – НЕ «ШТУЧНА»: ДОПОМІЖНОЮ Є ТЕХНОЛОГІЯ»

Наталія ДАНКОВИЧ, доктор медичних наук, лікарка, акушерка-гінекологиня, репродуктологиня

З медичного погляду насамперед важливо правильно називати речі. Дитина, народжена після екстракорпорального запліднення, не є «штучною». Допоміжною є лише медична технологія, яка дає можливість досягти вагітності людям, котрі через безпліддя не можуть зробити цього природним шляхом.

Сучасна медицина розглядає безпліддя як захворювання репродуктивної системи, а допоміжні репродуктивні технології – як один із методів його лікування.

супутніх захворювань та багатоплідної вагітності. Саме тому сучасна репродуктивна медицина постійно вдосконалює протоколи лікування і дедалі частіше використовує перенесення одного ембріона.

Так само некоректно створювати враження, ніби після гормональної стимуляції жінка «нерідко вже не здатна» надалі виношувати дитину. Стимуляція яєчників справді має можливі ускладнення, але сучасні протоколи передбачають ретельний контроль і способи істотно зменшити ці ризики.

Безперечно, допоміжні репродуктивні технології порушують складні етичні питання – щодо долі ембріонів, донорських клітин, сурогатного материнства. Суспільство має право їх обговорювати, а віруюча людина – оцінювати відповідно до своєї релігійної традиції.

Але медична й богословська оцінки – це різні площини. Медицина може відповідати на питання про ефективність лікування, його безпеку та ризики для матері й дитини. Питання про душу, святість подружнього акту чи моральну допустимість певного способу зачаття належать уже до сфери віри, філософії та богослов'я.

І найважливіше: незалежно від того, яким способом настала вагітність, перед нами не «дитина з пробірки», а просто дитина – бажана своїми батьками й така сама у своїй людській гідності, як усі інші.

*** Підготовлено за матеріалами публічних виступів Наталії Данкович та офіційних медичних джерел.**

● ТІЛЬКИ ФАКТ

♥ **Першою у світі дитиною, народженою за допомогою ЕКЗ, стала Луїза Джой Браун.** Вона з'явилася на світ 25 липня 1978 року в місті Олдем (Велика Британія). Її батьки – Джон і Леслі Браун – безуспішно

намагалися зачати дитину протягом 9 років через непрохідність фаллопієвих труб у Леслі. Зараз Луїзі Браун – 48 років. Вона народила двох синів, причому обидва хлопчики були зачаті природним шляхом, без застосування репродуктивних технологій.

«У світі, де шлюби часто тримаються заради дітей, пара, яка залишається вірною одне одному просто тому, що вони кохають – це справжній триумф чистого почуття».
(Жорж САНД (1804–1876), видатна французька письменниця-феміністка).

volyn.com.ua «Так ніхто не кохав»

Олена Шоптенко про своє третє заміжжя: «Це не було кохання з першого погляду»

● ГІРКО!

Відома українська хореографиня та зірка проєкту «Танці з зірками» вперше розкрила подробиці роману і одруження з коханим-іноземцем

Соня ПОЦЛУЙЧИК

В інтерв'ю для видання VIVA 38-річна Олена Шоптенко, яка нещодавно приголомшила новиною про своє третє заміжжя, відверто розповіла, як розвивалися стосунки з чоловіком та чи спалахнули почуття миттєво.

Обранцем зірки став австрієць Крістіан Кайрос, який професійно працює у сфері безпеки та кризового менеджменту у Відні. До речі, у профілі Кріса зазначено, що він батько трьох дітей, захоплюється дайвінгом, верховою їздою та подорожами.

За словами хореографки, їхня історія кохання будувалася дуже свідомо, без кінематографічного шаленства на самому початку. Почуття закоханих склалися поступово, проходячи перевірку буденними справами та різними життєвими ситуаціями.

— Можу сказати, що це не було кохання з першого погляду. Моя любов до нього зростала з кожною нашою взаємодією, зі спільними подіями, переживаннями та ситуаціями. І рішення одружитися було прийняте спокійно й виважено, — відверто розповіла Олена.

Пара познайомила-ся понад чотири роки тому у Відні під час благодійного заходу для українських дітей-переселенців, де Олена давала танцювальний майстер-клас, а Крістіан виступав співорганізатором.

Романтичні стосунки між ними зав'язалися лише через пів року тісного спілкування,

«Обіцяю разом із тобою робити кожен звичайний день особливим». Олена Шоптенко та її чоловік Крістіан Кайрос під час весільної фотосесії у старовинному австрійському замку Schloss Hagenberg.

а згодом чоловік романтично освідчився артистці на знаменитому віденському колесі огляду.

Особливою гордістю для хореографки став їхній перший весільний танець, оскільки Крістіан проявив неабияку повагу до головного покликання її життя та відповідально підійшов до тренувань.

— Він щиро хоче, щоб ми разом розділяли цю частину мого життя, і мені дуже приємно, що він хоче бути дотичним до того, чим я займаюся. Саме тому він так відповідально поставився до нашого весільного танцю, і для мене це дуже цінно, — підсумувала вона.

Нагадаємо, що вишукане

весілля пари відбулося 23 вересня у старовинному австрійському замку Schloss Hagenberg, де закохані поєднали дві культури: разом розпилювали дерево за австрійською традицією та ставали на традиційний український рушник.

Весільними знімками танцівниці поділилася в Instagram. Для церемонії Олена вибрала мереживну сукню з квітковою вишивкою, а її обранець з'явив-

ся у класичному чорному смокінгу.

«23.09.26 наше «так». Цією обручкою я обираю тебе. Сьогодні, завтра і кожного дня. І обіцяю разом із тобою робити кожен звичайний день особливим. Люблю тебе, Крісе», — підписала головну світлину Олена Шоптенко.

Як відомо, нинішній шлюб для артистки — третій. Першим її чоловіком був відомий український танцівник Дмитро Дікусар. Пара побралася та обвінчалася в Грузії у 2013 році, проте вже у 2016-му оголосили про розлучення.

Другий чоловік — український підприємець у сфері реклами Олексій Іванов. Вони таємно розписалися у жовтні 2016 року. У цьому шлюбі в червні 2018 року народився син Олексій. Про розлучення з Івановим танцівниця публічно повідомила в липні 2025-го, зазначивши, що фактично вони розійшлися ще до початку повномасштабної війни.

«Іноді найміцніше кохання приходить не блискавкою, а тихо — крок за кроком, зате надовго.

Після початку повномасштабної війни Олена Шоптенко переїхала до Австрії, куди вирушила разом із 8-річним сином Олексієм. Там і зустріла нове кохання на ім'я Крістіан Кайрос.

До речі, Олена Шоптенко в інтерв'ю для видання «1+1 (ЖВЛ)» розповіла, що Крістіан став для хлопчика справжнім захисником і близькою людиною, на яку той завжди може розраховувати. Тож цей факт став вирішальним фактором для нового шлюбу.

Поки мама зазвичай контролює побутові питання (вчасно лягти спати як помитися), Крістіан та Олексій мають свої вечірні ритуали. Вони разом читають книжки й багато спілкуються на серйозні, навіть філософські теми.

Олена неймовірно тишість, що син сприймає Крістіана не просто як «матиного чоловіка», а як друга, з яким йому по-справжньому цікаво проводити час.

Фотоколаж: volyn.com.ua / chatgpt.com / viva.ua.

● ТІЛЬКИ ФАКТИ

У жовтні 2026 року головними улюбленицями долі в коханні стануть Скорпіони, Овни та Тельці. Петроградна Венера у Скорпіоні наділить ці знаки особливим магнетизмом, а також принесе їм доленосні зустрічі та несподівані прориви в особистому житті. Самотні представники цих сузір'їв мати-

муть високі шанси розпочати яскраві стосунки або успішно повернути колишнє кохання, тоді як пари зможуть вийти на абсолютно новий рівень довіри й пристрасті.

Натомість через ретроградну Венеру в Скорпіоні особлива обережність у коханні нинішнього жовтня знадобиться Левам, Водоліям та Терезам.

● МАГНІТНІ БУРІ У ЖОВТНІ

Слабкі: 10, 18, 28.

Середні: 11, 17.

Сильні: 12, 13, 14, 15, 16.

Під час магнітних бур метеозалежні люди можуть відчувати головні болі, підвищену стомлюваність і зміни настрою.

Обручка — маленьке золоте коло, в якому людство вже тисячі років шукає символ вірності, кохання і сімейного щастя.

Обручка на палець — хомут на шию?

● ХАТА-ЧИТАЛЬНЯ

Весільні обручки мають багатовікову історію, тому навколо них сформувалося безліч захопливих традицій, символів, містичних упереджень та приказок. Як оця жартівлива у заголовку, яку найчастіше кажуть про одруження чоловіків

Соня ПОЦЛУЙЧИК

ІСТОРІЯ ПОЯВИ ВЕСІЛЬНОГО КІЛЬЦЯ:

Перші прототипи весільних обручок з'явилися у Стародавньому Єгипті приблизно за 2600–2800 років до нашої ери. Фараони та багаті люди носили золоті кільця на безіменному пальці

лівої руки, вірячи в «вену кохання», яка веде до серця. Бідні люди використовували очерет, кістки або шкіру.

У Стародавньому Римі (II ст. до н. е.) женихи дарували залізну обручку батькам нареченої на знак того, що беруть на себе фінансову відповідальність за дівчину. Згодом залізо замінили на золото для урочистих подій.

У IV столітті християнська церква почала визнавати обручки, а у 850 році н. е. Папа Римський Миколай I Великий офіційно благословив ритуал обміну обручками під час шлюбу.

ЦІКАВІ ФАКТИ ПРО ОБРУЧКИ:

«Вена кохання» (Vena Amoris): традиція носити обручку на безіменному пальці пішла від давніх єгипетських та

римських анатомів. Вони вірили, що саме від цього пальця йде тонка судина прямо до серця.

Чому обручка кругла? Коло не має початку і кінця, що уособлює нескінченність, вічність почуттів та безперервність шлюбного союзу.

Традиція для чоловіків — це рідкість: протягом століть обручки носили майже виключно жінки. Чоловіки масово почали одягати весільні каблучки лише під час Другої світової війни, щоб вони на фронті нагадували їм про дружин і дім.

Золота лихоманка: за статистикою, близько 17% усього золота в світі використовується саме для виготовлення весільних обручок.

В Україні і в переважній більшості країн Східної Європи обручку тради-

ційно носять на безіменному пальці правої руки. Цей звичай тісно пов'язаний із православною християнською традицією, де права рука символізує благословення, силу, чесність та правильний шлях.

На лівій руці обручки носять у країнах із переважачою католицькою та протестантською традиціями, а також у більшості англословних держав (США, Велика Британія, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Франція, Італія, Іспанія, Чехія, Туреччина, Японія, Китай, Єгипет). Це пояснюється давньоримською вірою у «вену кохання» (vena amoris), яка начебто з'єднує лівий безіменний палець безпосередньо із серцем.

Гладка поверхня: багато пар і сьогодні обирають класичні гладкі обручки без каміння та гравіювань, керуючись правилом: «Яка обручка — таке й сімейне життя буде (гладке, без перешкод)».

Скоротив обручку — скоротив вік кохання: давнє застереження про те, що не варто переплавляти чи сильно змінювати розмір весільної прикраси без нагальної потреби.

ПОПУЛЯРНІ ЗАБОБОНИ ТА ПРИКРЕТІ:

У багатьох культурах (особливо в Україні) обручки приписують магичні властивості. Вірити в них чи ні — особистий вибір, але ось найвідоміші з них:

Впустити обручку в РАЦСІ або церкві: найвідоміший поганий знак під час

Дуже погана прикрета, коли обручка впала під час церемонії одруження в РАЦСІ або церкві.

«Обручку носи — вірність бережи». Коротке народне напучування молодят під час весілля.

«Не вогонь гріє, а обручка душу радує». Проте, що статус законного чоловіка чи дружини дарує спокій та затишок.

«Срібна обручка — на долю, золота — на багатство». Ця приказка нагадує, що колись вибір металу залежав від статку родини, але щастя вимірювалося не ціною прикраси, а злагодою в домі.

Обручки батьків: використовувати прикраси

батьків можна лише за умови, що їхній шлюб був щасливим і вони відсвяткували щонайменше срібне весілля (25 років). Вважається, що молодята повністю повторюють долю власників кільця.

Втрата обручки: забобонні люди трактують це як передвісник серйозної сварки, розлучення або навіть проблем зі здоров'ям у партнера.

Гладка поверхня: багато пар і сьогодні обирають класичні гладкі обручки без каміння та гравіювань, керуючись правилом: «Яка обручка — таке й сімейне життя буде (гладке, без перешкод)».

Скоротив обручку — скоротив вік кохання: давнє застереження про те, що не варто переплавляти чи сильно змінювати розмір весільної прикраси без нагальної потреби.

КРИЛАТІ ВИСЛОВИ:

«Золота обручка не іржавіє, а справжнє кохання не в'яне». Приказка підкреслює, що як золото протистоїть часу, так і справжній шлюб має бути міцним).

Любити чи Кохати?

Любов — ширше, всеохопне почуття. Кохання — вужче, більш особисте й романтичне.

Любити:

- відчувати глибоку прихильність і відданість
- ставитися з теплом до рідних, Батьківщини, улюблених занять
- мати потяг, інтерес або пристрасть до чогось
- потребувати якихось умов як найсприятливіших для існування, росту

Приклади:

маму, тата, дітей, Україну, подорожі, читати, співати, борщ, вареники.

Кохати:

- мати глибокі романтичні почуття до особи
- найчастіше — до коханої людини
- рідше означає те саме, що любити
- дбайливо вирощувати, плекати що-небудь, ходити коло чогось; старанно доглядати, рости, виховувати
- у переносному значенні — виношувати, плекати (намір, думку)

Приклади:

дівчину, хлопця, дружину, чоловіка, наречену, нареченого; садовину, дитину.

У вірші Шевченка — «кохала, ростила».

Мій коханий Паганіні...

«Мій коханий Паганіні...» – шепоче Марія, торкаючись скрипки, яку Богодар проніс крізь війну. Тепер інструмент – найдорожчий голос його любові.

● ФРОНТОВА ІСТОРІЯ

Закінчення.
Початок – на с. 16

Зореслав СТОЖАР

Спочатку Богодар телефонував майже щодня. Потім – раз на кілька днів.

Потім повідомлення ставали коротшими: «Живий». «Все нормально». «Не хвилюйся».

Марія навчилася розуміти за цими двома словами більше, ніж раніше – за годинами розмов.

Якось пізно ввечері він

подзвонив по відеозв'язку.

– Дивись.

Навколо нього сиділи побратими.

Хтось тримав металеву кружку. Хтось курив. Хтось просто дивився в темряву.

А Богодар узяв скрипку.

– Для вас концерт. Квитки безплатні.

– Маестро, давай! – засміявся хтось за кадром.

І він заграє.

Зв'язок переривався. Картинка сипалася квадратами.

Але музика долітала. Тиха. Тремка. Жива.

Марія сиділа на кухні й плакала.

– Чого ти? – запитав він.

– Бо люблю тебе, дурнику!.

– То не плач. Я ж граю.

Потім Богодар зізнався: після того вечора хлопці просили його грати майже щодня.

Особливо перед виїздами.

– Кажуть, моя скрипка на удачу.

– Значить, бережи її.

– Та вона мене береже.

Востаннє Богодар подзвонив у неділю.

Голос був стомлений.

– Маш?

– Я тут.

– Що робиш?

– Чекаю тебе.

Він засміявся.

– Це довго.

– Я маю час.

Помовчали.

Потім Богодар сказав:

– Пам'ятаєш ту мелодію, яку я грав тобі під вікном?

– Звісно.

– Коли повернуся – зіграю ще раз.

– Тільки спробуй не повернутися.

– Не сварись, Марійко.

– Я серйозно.

– Я теж.

І раптом додав:

– Люблю тебе.

Він рідко казав це просто так.

Марія відчувала щось недобре.

– Бодю...

Але зв'язок обірвався.

Через два дні зателефонував незнайомий номер. Марія відразу зрозуміла. Ще до того, як почула голос.

– Ви Марія?

– Так.

Далі вона майже нічого не пам'ятала.

Лише окремі слова. «Ваш чоловік...» «Бойове завдання...» «На жаль...»

Світ раптом став беззвучним. Наче хтось узяв і перерізав усі струни.

Скрипку привезли через три тижні. Разом із речами. Футляр був подряпаний, припорошений землею.

Марія довго не могла його відкрити. Потім усе-таки натиснула на застібки.

Клац. Клац. Усередині лежала вона. Богодарова скрипка.

Ціла. Під струнами був складений учетверо аркуш. Почерк чоловіка.

«Марієчко, якщо скрипка повернеться додому раніше за мене – не ховай її в шафу. Нехай грає. Музика не винна у війні».

Марія прочитала.

Потім ще раз.

І ще.

А тоді притиснула скрип-

ку до грудей так, ніби то був він.

– Дурнику... – прошепотіла. – Я ж просила тебе повернутися самому.

Минув майже рік. Скрипка стоїть у кімнаті. На тому самому місці.

Іноді Марія витирає з неї пил. Іноді проводить пальцями по струнах.

Але взяти смичок не може. Не може почути іншу руку.

Іншу мелодію.

Іншого Паганіні.

Та одного вечора до неї прийшла внучка.

Маленька Соломійка відкрила футляр і запитала:

– Бабусю, а дідусь умів грати?

Марія усміхнулася крізь сльози.

– Так. Найкраще у світі.

„**Грай! Бо доки звучить твоя скрипка – ти повертаєшся додому.**“

– А мене навчиш? Марія хотіла сказати: «Я не вмію».

Але не сказала.

Вона дістала скрипку. Подала її дівчинці. І вперше за довгий час у домі тоненько озвалася струна.

Одна. Лише одна нота. Недосконала. Несмілива.

Але жива.

Марія заплющила очі. І їй раптом здалося, що з кухні ось-ось долине знайоме:

– Марійко, ну чого ти плачеш? Я ж граю...

Вона усміхнулася крізь сльози.

– Грай, мій коханий Паганіні! Грай! Бо доки звучить твоя скрипка – ти повертаєшся додому.

Коли тиша, про яку колись мріяла, стане надто важкою...

● СЕ ЛЯ ВІ

Сьогодні діти можуть довести маму до головного болю одним простим словом: «Мамо!»

Василина ПИСАНКА,
фейсбук-група «ОТОЖ»

– **М**амо, не знаєш, де мої шкарпетки?

– Мамо, подивись!
– Мамо, я хочу їсти!
– Мамо, він мене образив!

– Мамо, а чому?..
– Мамо! Мамооо!

Іноді хочеться сховатися у ванній хоча б на п'ять хвилин. Хочеться, щоб тебе ніхто не чіпав.

А потім минають роки.

Діти виростають. У них з'являються свої домівки, робота, кохання, сім'ї.

Вони вже не бігають за тобою по квартирі.

Не смікають за рукав.

Не кричать із сусідньої кімнати: «Мамо!»

І раптом та тиша, про яку ти колись мріяла, стає надто важкою.

Ти сидиш на тому самому дивані.

Дивишся на порожню кімнату.

І віддала б усе, аби знову почути: «Мамо, мамо, мамо...»

Тому, якщо сьо-

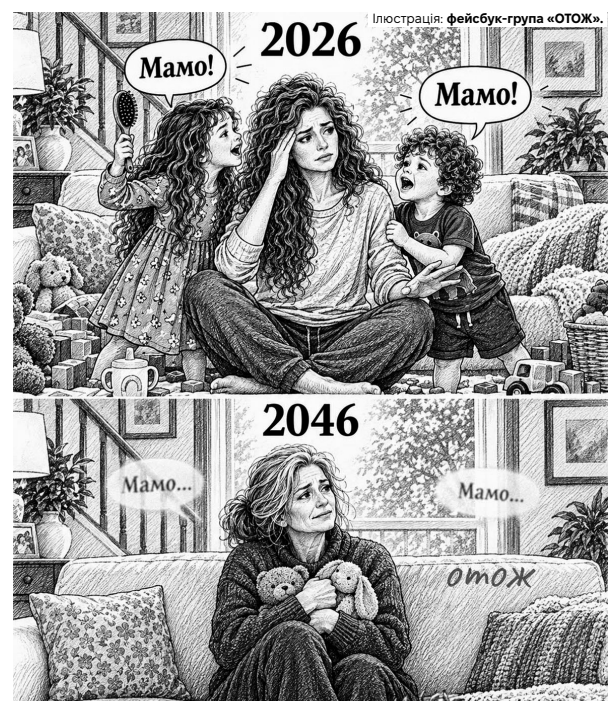
годні ваша дитина вкотре кличе вас, коли ви втомлені й вам хочеться тиші – не поспішайте дратуватися.

„**І раптом та тиша, про яку ти колись мріяла, стає надто важкою.**“

Бо одного дня вона перестане кликати.

І, можливо, саме ці галасливі «Мамо!» ви будете згадувати як найщасливіший звук у своєму житті

Бережіть ці моменти. Вони не повторяться.

Не поспішайте дратуватися, бо одного дня віддасте все, аби знову почути: «Мамо, мамо, мамо...»

«Марино, ти знаєш, як я кохав твою маму...»

● НЕСПОДІВАНІЙ ПОВОРОТ

Вадим і Марина були одружені вже другий рік і серйозно задумалися про дитину. Між ними все було добре, за одним, не таким уже й незначним винятком: теща не любила зятя, а свекруха – невістку

Марія МРІЯ, zytia.org

Шерша вважала, що її красуня-донечка могла знайти собі й кращого чоловіка. Друга також була переконана, що Марина – не найкраща партія для її улюбленого синопка. Причому обидві мали більш підходящі, на їхню думку, кандидатури для майбутнього щастя своїх дітей.

Скажімо, мати Вадима свого часу наполегливо намагалася звести сина з донькою своєї подруги. Та хлопець, трохи поспілкувавшись із тією справді красивою дівчиною, ледь не посварився з мамою, коли та запитала, чому він перестав із нею зустрічатися.

– Мамо, – різко сказав він, – тій кралі потрібен не чоловік, а грошовий мішок.

Схожа ситуація була й у Марини, чия мама вподобала сина своєї колеги по роботі. Дівчина також піддалася на мамині вмовляння й кілька разів сходила на побачення з її протеже. А потім сказала

мамі, що не хоче жити з людиною, яка лише й думає, де і в кого щось урвати.

– Як він сам хвалився, його кредо: «Чужого мені не потрібно, але й свого не упусти, кому б воно не належало», – пояснила Марина своє рішення.

Та хоча обидві жінки й не намагалися надто агресивно заводити шлюб Вадима з Мариною, усе ж залишалися при своїй думці щодо кращих супутників життя для сина й доньки.

Ні, відкритої неприязні до зятя чи невістки вони не демонстрували. Лише ставилися до них доволі прохолодно. Могло трапитися, наприклад, таке, що, сидючи за накрытим Мариною столом, свекруха раптом згадувала, як смачно приготувала тіляпію Юля – як ви вже здогадалися, донька свекрушиної подруги.

На це Вадим здивовано піднімав брови й іронічно зауважував:

– Наскільки пам'ятаю, кулінарні здібності Юлі полягали в замовленні доставки з найближчого ресторану. Бо вона, мовляв, зі своєю тонкою душевною натурою не для кухні.

Маринина мама також не залишалася в боргу, розповідаючи при Вадимові, який чудовий автомобіль купив син її колеги і яких успіхів досяг у бізнесі.

– Пригадую, одного разу я випадково підслухала, як твоя подруга переконала свого сина якнайшвидше «обкрутити» мене, бо мій тато працює в податковій і він матиме

«Ми відчули, що нам добре разом, що ми потрібні одне одному...»

там «дах». Що й казати – велике й шалене кохання було в нього до мене, – париувала Марина.

Мабуть, годі дивуватися, що й між сватами особливої дружби не було. Разом зустрічалися хіба що на днях народження Марини та Вадима або коли діти кликали їх разом відсвяткувати Різдво чи Великдень.

Але раптом, із невеликим проміжком у часі, сталися дві трагічні події.

Несподівано помер тато Вадима. Батьки Марини, відкинувши колишні непорозуміння, одразу кинулися на допомогу, зокрема з організацією похорону. Марина також не залишалася осторонь і після роботи приїжджала до свекрухи, бо та, вбита

горем, не мала сил навіть приготувати собі їжу.

І надалі вони не залишали жінку наодинці з її бідою. Часто кликали її до себе в гості або самі приїжджали до неї, щоб хоча б трохи відволікти від тяжких думок.

«Побачивши Марину, обоє густо почервоніли.»

Але, як то кажуть, біда не приходить одна.

Так само несподівано в мамі Марини виявили рак на останній стадії, і через кілька місяців жінки не стало.

Мама Вадима, пам'ятаючи, як поставили-

ся до неї свати в її тяжкій ситуації, також почала, у міру сил, підтримувати й утішати тата Марини.

А коли Марина народила сина, це ще більше зблизило свата і сваху. Практично весь вільний час вони проводили вдома у Вадима та Марини.

Щоправда, її тато більше часу проводив із Вадимом: давав йому фінансові поради – не забуваймо, він же був податківцем, – або допомагав зятю в бізнесі своїми зв'язками.

Зате мама Вадима зосередила всю свою увагу на невістці та онукові, тож Марина мала час і побути із сином, і трохи відпочити.

А вечорами в них увійшло у звичку всім разом

сідати за стіл, після чого тато Марини галантно проводжав маму Вадима додому.

Одного разу Марина, вклавши сина спати, тихенько прикрила двері спальні й хотіла піти на кухню випити чаю, аж раптом почула звідти тихий сміх і шепіт.

Навшпиньках підійшовши до дверей кухні, вона побачила, як її тато й мама Вадима сидять за столом навпроти одне одного, тримаючись за руки.

Побачивши Марину, обоє густо почервоніли.

А ввечері, коли Вадим прийшов додому, вони разом стали перед дитьми, знову ж таки тримаючись за руки, і тато Марини урочисто сказав:

– Марино, ти знаєш, як я кохав твою маму. А ти, Вадиме, знаєш, як твоя мама кохала твого тата. Ми їх не забуваємо й ніколи не забудемо. Але сталося так, що тепер кожен із нас повертається в порожню квартиру. І тяжко нам, уже немолодим людям, залишатися на самоті. Ми відчули, що нам добре разом, що ми потрібні одне одному...

При цих словах Марина з Вадимом переглянулися, усміхнулися, а потім встали й урочисто благословили майбутнє подружжя.

І стала вся та родина, як співається в одній колядці, у мирі проживати й біди не знати.

Друзі, а ви знаєте схожу історію серед знайомих? Пишіть нам на електронну адресу takvolyn@gmail.com або на пошту: 43016, «Так ніхто не кохав», вул. Ковельська, 2, м. Луцьк, Волинської області. Можливо, їхня історія прикрасить шпальти «Так ніхто не кохав».

А жінка плаче, як осінь...

● З ВИСОТИ ДУШІ

Ілона ЕЛЬТЕК

Ажінка плаче, як осінь – і рівно тримає спину, вже ледве шепоче «досить» на звичне твоє «повинна».

Вже більше вона не просить, а тихо гаптує крила,

бо жінка така, як осінь – без сонця вона безсила...

У неї місцями –

«Йй більше плеча не треба, щоб встати і йти до мрії...».

шквали, поривчастий часом вітер, скажи, ну коли так сталось? Невже розкупили квіти?

На решту продали б щастя закоханому мужчині...

Ти ж сипав у жовтні снігом... Чи, справді, вона лиш винна?

Вона – молода й красива... Скажи мені, звідки осінь?

Для чого цей вітер, злива, скуйовдив її волосся, зібрав її волю в жменю, зібрав її по частинах...

Знов вийде вона на сцену, бо бути лиш тут повинна.

Йй більше плеча не треба, щоб встати і йти до мрії, у неї – безмежне небо, й ночами – вологі вії...

І слід на її зап'ясті, як знак про минулі грози.

Таке воно, мабуть, щастя, така ось життєва проза...

Та тільки вона – щаслива. Ця жінка пізнала щастя.

Яка б не була ця

злива – втопити її не вдається...

Хай плаче вона як осінь, хай ніжна й ранима вдача, я плачу сьогодні з нею – і хай моїх сліз не бачить...

Бо де за плечима діти – любові без меж і міри, я ж тільки збиралась шити ці чорні у серці діри....

Хай зими звучать тихіше, як добра стара пластинка,

Колись там знайдеш у віршах... щасливу, як Осінь, Жінку...

«У молодості кохав серцем, у зрілості – головою, а в старості – спогадами»
(Шарль СЕНТ-БЕВ (1804–1869), французький літературознавець і поет).

volyn.com.ua

«Так ніхто не кохав»

Щоб доглядати за онкохворою донькою, колеги подарували йому 350 днів власної відпустки

• ДОБРОТА ВРЯТУЄ СВІТ!

У Джонатана Дюпре більше не залишилося жодного дня відпустки. Він використав їх один за одним. Не на подорожі. Не на відпочинок. Не на власні справи. А на лікарняні коридори, аналізи, операції та хіміотерапію поруч зі своєю 5-річною донькою Наель

МАРКО ДОБРІЙВЕЧІР, kenguru.ua

Її діагноз перевернув життя родини: рак нирки. Спочатку лікарям довелося видалити пухлину розміром близько 13 сантиметрів.

Потім почався довгий курс лікування – за цією історією, 31 тиждень хіміотерапії.

А згодом ситуацію ще більше ускладнила легенева інфекція. Для п'ятирічної дитини – це величезне випробування. А для батька – майже нестерпне відчуття безсилля.

Ти не можеш забрати хворобу собі. Не можеш пройти хіміотерапію замість неї. Не можеш пообіцяти, що завтра все буде добре.

Але можеш зробити одне: бути поруч.

Джонатан, робітник із пів-

Колеги дали Джонатану те, що могли: можливість залишатися її татом у найважчий момент її життя.

ночі Франції, саме це й робив. Він хотів бути з Наель під час процедур. Під час важких ночей. Під час хороших новин. І під час тих днів, коли сил майже не залишалося.

Але поступово всі дозволені дні відсутності на роботі закінчилися. І перед ним постала страшна дилема: бути поруч із хворою донькою чи повернутися на роботу, від якої залежав дохід родини.

Саме тоді його керівник запропонував рішення. У Франції існує механізм, який

дозволяє працівникам передавати частину своїх оплачуваних днів відпочинку колезі, якщо той доглядає за тяжко хворою дитиною.

“

Перед ним постала страшна дилема: бути поруч із хворою донькою чи повернутися на роботу, від якої залежав дохід родини.

І колегам Джонатана поставили просте питання: хто готовий віддати один зі своїх днів?

Відповідь перевершила все, що він міг уявити.

Один працівник віддав кілька днів. Інший – ще кілька. Потім приєдналися інші.

І врешті, за повідомленнями про цю історію, колеги зібрали для Джонатана приблизно 350 днів відпочинку.

Триста п'ятдесят. Майже рік часу.

Не грошей. Не подарунків. Часу.

Часу, щоб тримати доньку за руку. Часу сидіти біля її ліжка. Часу бути поруч після хіміотерапії. Часу читати казку. Часу сказати: «Тато тут».

Іноді ми недооцінюємо, наскільки дорогою річчю є один день.

Для здорової людини – це просто вихідний.

Для батька тяжко хворої дитини – це ще 24 години, коли він не мусить обирати між зарплатою і донькою.

Джонатан пізніше говорив, наскільки важливо для родини було мати можливість

залишатися поруч із Наель.

Але ця історія насправді не лише про одного батька. Вона про десятки людей,

які вирішили: «Мій один день відпочинку зараз потрібен йому більше, ніж мені».

І це дуже особливий вид допомоги.

Ми звикли вимірювати благодійність грошима. 100 євро. 1000 євро. Великий чек.

Але люди можуть ділитися не лише грошима.

Можна віддати: час, знання, кров, увагу, свою чергу, свій вихідний.

Іноді саме це виявляється найціннішим.

Уявіть сотні маленьких рішень: «Я віддам один день». «І я». «Я теж».

Окремо кожне здається невеликим.

Разом вони перетворилися на майже цілий рік, подарований одній родині.

Не для відпустки.

А для боротьби за здоров'я дитини.

І, мабуть, це одна з найсильніших форм солідарності.

Не сказати: «Тримайся».

А зробити так, щоб людині справді було трохи легше триматися.

Не лише написати: «Якщо щось потрібно – звертайся».

А самому знайти те, чим можеш поділитися.

Джонатан не просив колег вилікувати його доньку. Вони й не могли цього зробити.

Але вони дали йому те, що могли: можливість залишатися її татом у найважчий момент її життя.

Іноді найбільший подарунок – це не річ. Не гроші. Не слова.

А просто можливість сказати: «Сьогодні тобі не потрібно йти на роботу. Іди до своєї дитини. Ми підстрахуємо».

Замінили розкішний весільний бенкет на 4000 порцій їжі для незнайомих біженців

• ЗОЛОТІ СЕРЦЯ

Попри те, що з моменту церемонії одруження минуло понад 10 років, фотографії Фетхуллага та Есри у вбранні наречених біля фудтраків (стілів пересувної кухні ресторану) продовжують регулярно з'являтися у великих світових пабліках як символ безкорисливої доброти

Василь БОРЩ

30 липня 2015 року Фетхуллаг Узюмджюоглу та Есра Полат одружилися в турецькому місті Кіліс, неподалік кордону із Сирією.

У той час місто приймало тисячі сирійських біженців, які рятувалися від війни.

І саме тому батько нареченого запропонував ідею, яка повністю змінила формат весілля. Замість традиційного банкету – вечерея для тих, кому вона була потрібна значно більше.

Гроші, які могли піти на великий святковий стіл, вирішили використати на їжу для сирійських сімей, що жили поруч у дуже складних умовах.

Спочатку Есру така ідея здивувала.

Але дуже швидко вона зрозуміла, що саме так і хоче запам'ятати день свого весілля.

Не лише сукнею. Не декором. Не кількістю гостей.

А тим, що цього дня хтось, хто пережив війну й втрату дому, отримав теплу їжу та відчуття, що про нього не забули.

Разом із благодійною організацією Kimse Yok

У день свого весілля, перебуваючи у святковому вбранні (наречена у білій сукні з тіаурою, а наречений у костюмі), Фетхуллаг та Есра особисто стали за фудтраки благодійної організації та роздавали порції їжі потребуючим родинам і дітям.

Ми молодята та їхні гості допомагали роздавати їжу з вантажівок.

У результаті близько 4 000 сирійських біженців отримали вечерю в день, коли Фетхуллаг

і Есра починали своє спільне життя.

І в цьому є щось дуже символічне.

Весілля – це, зазвичай, день, коли все обертається навколо двох людей.

А вони вирішили зробити навпаки.

Поділитися своїм святом із тими, кому в той момент було значно важче.

Їхнє весілля запам'ятали не через найдорожчу сукню.

Не через найбільший торт.

Не через розкішний ресторан.

А через простий вибір: зробити щасливішими не тільки себе.

Іноді найкраще, що можна залишити після свята, – це не фотографії столів і декору.

А пам'ять про те, що в день свого щастя ти поділився ним з іншими.

А ви б змогли відмовитися від великого весільного банкету чи помпезного святкування ювілейного дня народження заради такого жесту?

Перша дружина – від Бога, друга – від чорта, третя – від людей...

● НА ПОВОРОТАХ ДОЛІ

Щоденник вдовця діда Степана

Зореслав СТОЖАР

Колись мій покійний батько казав:
– Запам'ятай, Степане: перша жінка – від Бога, друга – від чорта, а третя – від людей.

Я тоді сміявся.

– А четверта від кого?

– Четверта, сину, вже від дурості.

Тепер мені вісімдесят два. Сиджу сам біля вікна, дивлюся, як дощ збігає по шибці, й думаю: таки щось знав старий.

Моя перша дружина Маруся справді була від Бога.

Ми одружилися молодими. У мене – одна сорочка на свято, у неї – дві сукні й коса до пояса. Весілля справляли в батьківській хаті. Горілки не вистачило, зате пісень вистачило до ранку.

Жили бідно.

Було, прокинемося взимку, а вода у відрі замерзла. Маруся сміється:

– Зате комарів нема.

Коли народилася донька, я всю ніч сидів біля її ліжечка й боявся дихати голосно.

Потім був син.

Потім – город, корова, робота, черги, нестатки, ремонти, похорони батьків...

А між усім тим – наше життя.

Маруся ніколи не казала: «Я тебе люблю».

Вона питала:

– Ти їв?

Клала мені до кишені яблуко.

Сушила біля грубки мокрі шкарпетки.

І завжди залишала найбільший шматок м'яса мені.

Дві хустки, дві чашки, три жіночі долі – і одна чоловіча пам'ять, у якій любов не зникає навіть тоді, коли поруч уже нікого немає.

Я думав, так буде вічно. А потім одного ранку вона не прокинулася.

Їй було п'ятдесят дев'ять.

Після похорону я ще довго ставив на стіл дві чашки.

Звичка. А може, надія.

Через три роки діти почали казати:

– Тату, тобі самому не можна. Знайди когось.

І я знайшов Ліду.

От вона, мабуть, була «від чорта».

Красива. Говірка. На десять років молодша.

Перші місяці я ходив, наче молодий. А потім почалося.

– Чого це твоя донька що-неділі приходить?

– Чого ти внукам гроші даєш?

– Навіщо тобі та стара шафа? Викинь!

У тій шафі лежала Марусина хустка.

“**Найстрашніше у старості – не самотність, а звичка наливати чай для того, хто вже ніколи не сяде навпроти.**”

Я не викинув.

Через рік Ліда сама пішла. Забрала телевізор, сервіз і новий килим.

Хустка залишилася.

Я тоді вперше подумав: добре, що є речі, які ніхто не хоче забирати.

Третю дружину мені справді знайшли люди.

Сусідка Ганна сказала:

– Степане, є одна хороша жінка. Вдова. Галина. Вам удвох буде легше.

Я сперечався.

Потім погодився.

Галя не була схожа ні на Марусю, ні на Ліду.

Спокійна. Тиха.

Ми не закохувалися. Ми просто почали жити разом.

Вона варила борщ, я рубав дрова.

Я ремонтував їй окуляри, вона нагадувала мені про таблетики.

Ми дивилися ввечері телевізор і сварилися, хто має йти закривати курей.

Одного разу вона знайшла Марусину хустку.

Я аж похолов.

А Галя тільки розправила її руками й сказала:

– Гарна.

І поклала назад.

Після цього я її по-справжньому полюбив.

Не так, як Марусю. Інакше. По-старечому.

Без ревностів, без великих слів.

За те, що вона ніколи не намагалася стерти моє минуле.

Ми прожили разом дванадцять років.

Торік Галя захворіла.

Перед лікарнею сказала:

– Степане, як мене не стане, ти тільки не сиди сам.

Я розсердився:

– Перестань дурне говорити.

А вона усміхнулася:

– Ти ж знаєш, як воно буває. Знав.

Через місяць я вдруге у житті повернувся з кладовища в порожню хату.

Тепер у моїй шафі лежать дві жіночі хустки.

Марусина – синя.

Галина – зелена.

Лідиної нема.

Вона свою забрала.

Іноді діти жартують:

– Тату, може, ще одружишся?

Я відповідаю словами батька:

– Четверта вже від дурості. Вони сміються.

І я сміюся.

А потім, коли всі розходяться, дістаю з шафи дві хустки. Кладу поруч.

І думаю, що батько все-таки помилився.

Перша дружина справді була від Бога.

Друга, може, й не від чорта. Просто ми були чужими людьми.

А третя... Третя теж була від Бога.

Тільки Бог послав її пізніше.

Щоб я не залишився сам тоді, коли вже не вмів починати життя спочатку.

...Сьогодні зранку зварив чай. За звичкою дістав дві чашки.

Постояв.

Одну поставив назад.

А другу довго тримав у руках.

Бо найстрашніше у старості – не тиша.

Найстрашніше – коли вже нікому сказати:

– Чай холоне. Іди сюди.

Коли ще не пізно шукати свою людину?

● «КОХАННЮ ВСІ ВІКИ ПІДВЛАДНІ»

У кохання немає пенсійного віку. Давати оголошення в рубрику «Шукаю надію на кращу долю» можна і в 40, і в 60, і в 75 років – якщо серце підказує, що хочеться мати поруч людину, з якою можна поговорити, випити ранкової кави, піти на прогулянку чи просто не почуватися самотнім

Лія ЛІС

Не варто думати: «Що скажуть люди?» або «Кому я вже потрібен чи потрібна?» Потрібні – тому, хто теж чекає на знайомство. Дуже часто люди від-

кладають особисте життя «на потім», а згодом розуміють: роки минають, а потреба в теплі, підтримці й доброму слові нікуди не зникає.

В оголошенні краще бути щирими: написати свій вік, кілька слів про

себе, характер, захоплення і кого хотіли б зустріти. Не треба прикрашати дійсність чи зменшувати роки – справжня симпатія починається з довіри.

Корисно одразу зазначити, чого ви шукаєте: дружби, серйозних стосунків, спілкування чи людини для спільного життя.

Не слід ідеалізувати першого співрозмовника. Дайте собі час поспілкуватися, поставити запитання, зрозуміти, чи збігаються погляди на життя. Перше знайомство краще призначати у людному місці, не поспішати з дові-

рою і тим більше не надсилати незнайомцям гроші.

І в осені життя може розквітнути весна – варто лише повірити у можливість щасливої зустрічі.

«Чоловік завжди хоче бути першим коханням жінки. Жінка хоче бути останнім коханням чоловіка» (Оскар ВАЙЛД (1854–1900), видатний ірландський англійський поет, драматург, прозаїк, есеїст).

volyn.com.ua

«Так ніхто не кохав»

«А ЧОМ В ТАТА ТАК МАЛО ВОЛОССЯ?»

● ГУМОРЕСКИ

Іван КРАВЦІВ (ЗДРИЛЮК)

Вранці снідає синок...
Мама чеше коси.
– Мамо, мамо, а чом в тата
Так мало волосся?

Мама мило усміхнулась:
– Як тобі сказати...
Бо у тата в голові
Розуму багато.

А дитятко невгамовне,
Наче завелось:
– Мамо, мамо, а чом в тебе
Багато волосся?

В мамі погляд враз зробився
Гострий, наче ніж:
– За волосся він вчепився...
Мовчки кашу їж.

ТАТКОВА НАУКА

Сидить хлопчик на лавчині,
Ніжками махає.
Татко, йдучи на роботу,
Синочка навчає:

«Якщо будеш, лобуряко,
Ногами махати,
Тоді будеш, як ген дядько,
Таке пузо мати».

Хлопчик стримав ноження,
А там забув й махає,
Аж – гульк: тітонька пузата
З-за рогу звертає.

А дитина, як дитина,
Відразу злякалась
Та вслід тьоті процідила:
«Со, взе домахалась?»

с. Марковичі Луцького району на Волині.

● СМІШНОГО!

Учора ввечері подивився свій
гороскоп. Здоров'я: зірки усміхаю-
ться тобі. Гроші: зірки усміхаються
тобі. Секс: зірки просто вмирають
зі сміху!

– Коханий, мені здається,
в карбюратор вода потрапила...
– Ой, які ми розумні стали,
в машинах розбираємося. Ти
хоч знаєш, де карбюратор
знаходиться?
– У машині...
– А машина де?
– В озері...

Чим би дитя не тішилося, аби
своїх не наробило.

Дружина запитує чоловіка:
– Любий, ти мене кохаєш?
– Так.
– А ти готовий заради мене
померти?
– Знову ти починаєш... А хто
тоді тебе кохати буде?

Апельсиновий КОМПОТ

● ВЕСЕЛА ІСТОРІЯ

**У селі всі знали: якщо Галя
щось задумала – краще
не заважати. Одного разу
вона вирішила зварити
компот... з апельсинів**

Остап ЧЕРЕШНЯ

— Із чого?! – перепи-
тала сусідка тітка
Марфа так, ніби
Галя оголосила, що варитиме
борщ із бананів.

– З апельсинів.
– Люди добрі... А яблука
вже скасували?

Галя тільки махнула рукою.
Бо того дня чекала гостя –
Петра, вдівця з сусідньої вули-
ці. Петро був чоловік поважний:
трактор заводив із першо-
го разу, хвіртку лагодив без
інструкції, а от із жінками після
смерті дружини говорив так
обережно, ніби кожне слово
могло вибухнути.

Галя йому давно подобалась.
І він їй – теж. Але обоє вперто
робили вигляд, що їх об'єднує
лише город.

– Галю, а в тебе часом роз-
сади помідорів нема?

– Є.
Через тиждень:
– Галю, а попіл для цибулі
маєш?

– Є.
Ще через тиждень:
– Галю, а ти часом не знаєш,
чи завтра дощитиме?

Тут Галя вже не витримала:
– Петре, якщо ти ще місяць
так зациятимешся, ми до
весілля говоритимемо тільки
про фітофтору.

Петро почервонів і пішов.
Але в суботу прийшов знову.
Галя саме поставила на
стіл кастрюлю з апельсиновим
компотом.

– Пробуй.
Петро сьорбнув.
Замовк.
Ще раз сьорбнув.
– Ну? – насторожилась Галя.
– Цікаво.
– Що значить «цікаво»?

– Це коли не знаєш, хвалити
чи викликати швидку.

Галя схопила рушник.
– Ах ти ж...
Петро засміявся:
– Та смачний! Просто я такого
зроду не пив.

– То пий і мовчи!
Він випив склянку. Потім
– другу.

– Галю...
– Що?
– А можна я завтра ще прийду?
– За компотом?

Петро почухав потилицю.
– Якщо скажу, що за тобою, ти
ж засмієш.

– Не засмію.
– Тоді за тобою.

Галя налила йому третю
склянку.

– Пий.
– А це навіщо?
– Для хоробрості. Бо зараз
питатиму серйозно.

Петро випив.
– Женитися будеш?
Він мало не вдавився апельси-
новою шкіркою.

– Галю!
– Що «Галю»? Скільки можна
попіл позичати? У мене скоро
город без добрив залишиться
через твоє кохання.

Петро витер очі, відкашлявся
й раптом сказав:
– Буду.

І тут у кухню без стуку зайшла
тітка Марфа.

Глянула на Петра. На Галю. На
порожні склянки.

– Я так і знала!
– Що саме? – спитала Галя.

– Що нормальна жінка компот
з апельсинів просто так варити
не буде.

...Весілля зіграли восени.

А на кожну річницю Галя
варила той самий компот.
Петро щоразу пив, кривився
і казав:

– Оце, Галю, небезпечний
напій.

– Чого?

– Бо після третьої склянки
чоловік може одружитися.

– І шкодуєш?

Цього разу Петро наливав
собі четверту.

– Для перевірки.

Зал заплодував.

Але дід так і залишився стояти на коліні.

– Миколо, вставай, – сказала Зіна.

– Зараз.

Минуло п'ять секунд.

– Миколо?

– Зіно, не квап події.

– Ти що, освідчуєшся?

– Ні. Радикуліт.

Піднімали Миколу Антоновича троє чолові-
ків і медсестра Люба.

– Нічого, – стогнав він. – Головне, поцілувався.

– А хустинка? – нагадала Галя.

– Передавайте без мене. Я своє вже
відтанцював.

Хустинку підхопив дід Петро. Покрути-
вся залом і подав її бабі Маньці. Та аж
розчервонілася.

– Ой, Петре, та що ти...

– Манько, один раз живемо.

– У нашому віці це вже звучить як погроза.

Але в центр залу вийшла.

І саме тут раптом ожив Микола Антонович.

– Петре, дай я!

– Ти ж із радикулітом!

– Радикуліт – не ревнощі. Відпустить.

Манька засміялася:

– То йди вже сюди, Антоновичу.

Цього разу Микола Антонович на коліно
не ставав. Навчений. А просто обійняв Маньку
і поцілував. Так пристрасно, що в баби Маньки
раптом щось клацнуло.

Вона відсахнулася. Усі завмерли. На підлозі
лежала її верхня вставна щелепа.

Манька подивилася на Миколу Антоновича.

Той – на щелепу.

Зала мовчала секунди дві.

А тоді Манька махнула рукою:

– Танцюймо далі. Я за нею потім вернуся.

Медсестра Люба сіла на стілець.

– Я на таке не вчилася.

Артем за колонками вже плакав від сміху.

– Діду, – сказав він Миколі Антоновичу, – ви
небезпечний мужчина.

– Я попереджав. МВС.

...І тут завилла сирена. Музика замовкла. Усі
зупинилися.

Артем сказав:

– Повітряна тривога. Переходимо в укриття!

Микола Антонович зітхнув:

– Ну от. Тільки люди почали особисте життя
налагоджувати.

Пішли всі.

Галя – у зеленій сукні. Надя – «незаконні»
69. Зіна – з хустинкою. Манька – зі щелепою
в серветці.

А Миколу Антоновича вели попід руки дві
жінки. Він усміхався.

– Бачиш, – сказав синові телефоном. –
Я ж казав: шістнадцять тисяч пенсії просто так
не минають.

В укритті всі посідали.

Дід Петро спитав:

– А музики тут нема?

– Діду, яка музика?

– Тиха.

– Навіщо?

– Ми ж середу втрачати не будемо.

Артем увімкнув музику на телефоні.

І в бетонному укритті знову почалося: раз,
два, три... раз, два, три...

Коли дали відбій, ніхто не поспішав додому.
...Наступної середи біля будинку культури
висіло нове оголошення:

**«Танці 70+ відбудуться за будь-якої
погоди. У разі повітряної тривоги – продовже-
ння в укритті».**

А нижче хтось ручкою дописав:

**«69-річним теж можна. Але тільки
з батьками».**

І ще нижче іншим почерком:

«Миколі Антоновичу на коліна не ставати!»

А зовсім унизу – вже жіночою рукою:

**«Маньці перед танцями перевірити
щелепу».**

Мій коханий Паганіні...

● ФРОНТОВА ІСТОРІЯ

Богодар пішов на війну зі скрипкою. Казав дружині: «Якщо там перестану грати – значить, перестану бути собою». Тепер Марія щовечора дістає інструмент із футляра, але досі не наважується провести смичком по струнах...

Зореслав СТОЖАР

— Ти справді береш її на фронт? Марія стояла посеред кімнати й дивилася, як чоловік обережно вкладає скрипку в старий потертий футляр.

Богодар усміхнувся:
– А як же без неї?
– Там війна, Бодю.
– От саме тому.

Він завжди називав скрипку своєю другою душею. А Марія жарту-

Фотоколаж: volyn.com.ua / chatgpt.com.

Він узяв на війну скрипку, бо без неї не уявляв себе...

“**«Я повернуся». Цю фразу тоді говорили тисячі чоловіків. І тисячі жінок вірили.**

вала, що в неї є суперниця – дерев'яна, струнка і з тонкою талією.

– Твоя пані скрипка

знову перемогла, – сміялася вона, коли Богодар замість ремонту крана сідав грати.

– Не ревнуй. Ти в мене перша.

– А вона?

– А вона – назавжди. Марія тоді не знала, наскільки пророчими стануть ці слова.

Богодар навчився грати ще дитиною. Його

мама мріяла, щоб син став музикантом. Він навіть закінчив музичне училище, грав на весіллях, у ресторанах, інколи – в церковному хорі.

Але найбільше любив грати просто так. Увечері. Для своїх. Для Марії.

Коли вони тільки познайомилися, він якось прийшов під її вікно зі скрипкою.

– Ти що, Паганіні? – засміялася вона.

– Для тебе – Паганіні. Так і причепилося.

«Мій Паганіні». Вона називала його так усі двадцять два роки їхнього шлюбу.

Навіть, коли сварилися.

– Паганіні, винеси сміття!

– Паганіні, ти знову забув купити хліб!

– Паганіні, ну скільки можна грати о пів на дванадцятку?!

А він клав скрипку на плече й відповідав:

– Ще одну мелодію. Останню.

І ніколи вона не була останньою.

Коли почалося пов-

номасштабне вторгнення, Богодар довго не роздумував.

– Я піду.

Марія мовчала.

– Чуєш?

– Чую.

– Скажи щось.

Вона підійшла й при-тулилася до нього.

– Що я можу сказати, якщо знаю: ти все одно підеш?

За два дні він уже складав речі.

Форма. Берці. Аптечка. Светр. Фото Марії й доньки.

І скрипка.

– Бодю, вона ж там пропаде.

– Не пропаде.

– Розіб'ється.

– Не розіб'ється.

– А якщо...

Він приклав палець до її губ.

– Не кажи «якщо».

Потім обійняв.

– Я повернуся.

Цю фразу тоді говорили тисячі чоловіків. І тисячі жінок вірили.

Бо інакше неможливо було відпустити...

Що було далі – на с. 10

«Як поцілунки – з уст в уста...»*

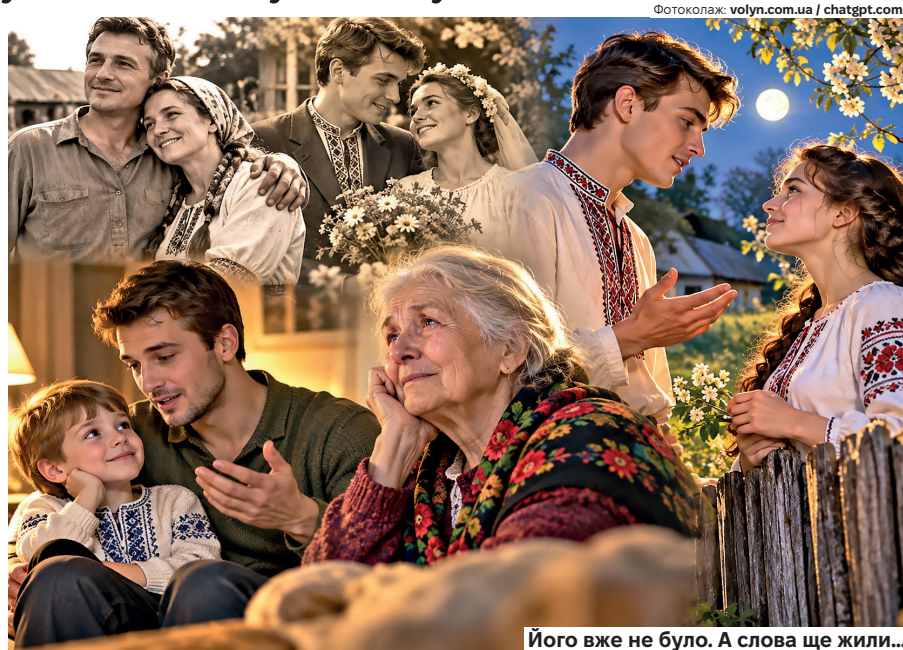
● ДО СЛІЗ

У тієї старенької жінки на кухонному столі завжди лежав чистий аркуш паперу. Не газета, не рахунок за світло, не список ліків – просто білий аркуш.

– Нащо він вам, мамо? – якось запитала донька.

– А раптом тато повернеться і захоче щось записати...

Донька відвернулася до вікна. Тата не було вже сорок сім років

Фотоколаж: volyn.com.ua / chatgpt.com.

Його вже не було. А слова ще жили...

хати: по хліб, по газету, до сусіда. Ніколи не казала: «Коли був живий». Казала тільки:

– Коли тато був тут...

Вони прожили разом двадцять дев'ять

років. Не мали ні великих статків, ні моря шоліта, ні фотографій із ресторанів. Мали корову, город, двох дітей і одну стареньку шафу, дверцята якої

тато обіцяв полагодити ще перед смертю.

А ще вони мали вірш.

Точніше – мама мала. Бо ніхто більше його не знав.

Коли їй було сімнадцять, він проводжав її після танців додому. Біля хвіртки стояли довго, бо обом страшенно не хотілося прощатися. Нарешті він сказав:

– Я тобі вірша написав.

“**Сімнадцятирічна Ганя плакала. Бо ніхто до того не писав віршів саме для неї...**

– То давай.

– Нема.

– Як нема?

– Не записав. Запам'ятав.

І почав тихо читати.

Мама через багато років уже не пам'ятала, чи був той вірш справді гарним. Напевно, якби його показати літературознавцю, той знайшов би і банальні рими, і неправильні наголоси.

Але сімнадцятирічна

Ганя плакала. Бо ніхто до того не писав віршів саме для неї.

...Потім вони одружилися. Народили дітей. Він працював водієм, вона – дояркою. Сварилися через гроші, мирилися через дурни-

ці, садили картоплю, будували хату, чекали дітей із навчання.

А вірш так ніхто й не записав.

Іноді вона просила:

– Прочитай того, першого.

Він сміявся:

– Ти ж сама його знаєш.

І вона знала.

Продовження історії – на с. 6

Танці 70+ – так бабу Маньку ще ніхто не цілував!

Фотоколаж: volyn.com.ua / chatgpt.com.

ЧОМУ НЕ МОЖНА ДАВАТИ МІРЯТИ СВОЮ ОБРУЧКУ ІНШИМ

Фотоколаж: volyn.com.ua / chatgpt.com.

І сміх, і гріх – на с. 14

Роз'яснення про це – на с. 9